

Riječ

broj 30
travanj
2002.

glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

- *Svaki broj –
pokušaj poboljšanja*
- *Pisati za Riječ –
i lijepo i teško*
- *Razgovor – grof Jakob
Eltz Vukovarski*
- *Bilingualismus
zwischen Theorie
und Praxis*
- *Istra u pet dana*
- *Novo vodstvo HKZ-a*
- *Krčma ili druženje*
- *Kako pridobiti mlade*

Naslovniča:
B. Csikos Sesija:
Psiha - inspiracija
Galerija moderne umjetnosti Zagreb

Jubilarni 30. broj !

10.

obljetnica Riječi !

Riječ

**Glasnik Hrvatske kulturne zajednice
Wiesbaden**

Glasnik izlazi tri puta godišnje.

Adresa uredništva:

Friedrichstr. 24, D-65185 Wiesbaden

Tel: +49(0)6128-42483 i +49(0)611-314409

Fax: +49(0)6128-45856

E-Mail: rijec@gmx.de

Nakladnik:

Hrvatska kulturna zajednica Wiesbaden
Friedrichstr.24, D-65185 Wiesbaden

Internet: <http://www.hkz-wi.de>

Za nakladnika: Ivo Andrijević

Glavna urednica: Biserka Andrijević

Članovi uredništva: Ivo Andrijević,
Edvin Bukulin, Ante Marinčić,
Kornelija Reitel

Suradnici: Ivica Košak, Ipek Milčec

Rukopisi se ne vraćaju.

Cjenik oglasnog prostora:

1/1 stranica: 100 Eura, 1/2 stranice: 50 Eura,
1/4 stranice: 25 Eura, 1/8 stranice: 13 Eura.

Banka: Nassauische Sparkasse Wiesbaden

Broj računa (Kto.): 116 027 186

Broj banke (BLZ): 510 500 15

**Članovi predsjedništva
HKZ-a Wiesbaden:**

Ivo Andrijević, 06128-42483

Biserka Andrijević, 0611-314409

Mate Grgat, 0611-409996

Juraj Štambuk, 0611-86714

Kornelija Reitel, 0611-4689320

Danica Tropšek, 06132-714602

Nada Višak, 06122-15226

Stjepan Hlapčić, 0611-408456

Branko Crnković, 0611-20801

UVODNA RIJEČ

Kako u čitatelja pobuditi osjećanje da u ruci ne drži tek novi broj Riječi nego jedan sasvim osobiti, jedinstveni broj? Jubilarni broj! Broj kojim se navršava deset godina tiskanja Riječi, broj kojim se označuje i slavi deseta obljetnica! I što učiniti s tim brojem, tako osobitim i jedinstvenim? Pročitati, naravno, kao i sve dosadašnje brojeve, i što onda?

Uviđam, neće biti ni jednostavno ni lahko postići da ovaj 30. broj bude sam po sebi poseban. Sadržaj je malo drugačiji, dosta stranica je posvećeno Riječi i urednicima i suradnicima, ali to mi se ne čini dovoljnim. Bi li naslovica u boji mogla donijeti nešto doista posebno, jednu novu vrijednost, ili tek kićenje, rastrošnost?

Osobitost ovog 30. broja ipak je samo malim dijelom u njemu samom, a daleko većim dijelom u onome što on predstavlja, čega je simbol. Pregledavajući ovaj broj treba se zamisliti ne samo o njegovom sadržaju, nego o tolikim sadržajima nakupljenim u proteklih 10 godina. Ogleda li se u njima život jedne zajednice, jedno razdoblje velikih promjena, prostor koji je dio domovine iako ne pripada domovini, zamršeno klupko nadanja i strahovanja, ispunjenih želja i razočaranja, klonuća i ustrajnosti, dvojbe i vjere? Je li Riječ u 10 godina i 30 brojeva bila vjerodostojan promatrač, je li zakoračila korak dalje i pokušala biti poticatelj, čak ponekad i učitelj? Je li koga u čemu ohrabrla, u što uvjerila, izazvala suglasje ili prosvjed?

Osobitost 30. broja Riječi je u traženju odgovora na postavljena pitanja! Prije, poslije ili za vrijeme čitanja, svejedno. Možda u mislima odlutamo dalje i nazremo odgovore na zivanja kojih je Riječ tek sitan djelić. Možda ćemo onda "neispunjeno"

prepoznati kao "još uvijek moguće", razočaranja zamijeniti ustrajnošću, a nade, ma kako oslabile, pretočiti u novu vjeru.

Možda je Riječ primjer takvu nazoru.

KAZALO

Iz života zajednice

Ivo Andrijević:

Svaki broj – pokušaj poboljšanja 2

Pisati za Riječ – i lijepo i teško 6

Razgovor

Grof Jakob Eltz Vukovarski:

Ako ne možeš biti Hrvat po krvi,
onda budi po srcu! 9

Osvrt

Ivek Milčec: Pravo na mišljenje 14

O hrvatskim udrugama

HKD "Tin Ujević" iz Nürnberg-a 14

Mehrsprachigkeit

Iva Andrijević: Bilingualismus
zwischen Theorie und Praxis 15

Iz hrvatskih krajeva

Edvin Bukulin: Istra u pet dana 18

Govorimo hrvatski 24

Iz života zajednice

Biserka Andrijević:

Novo vodstvo HKZ-a Wiesbaden 26

Ivo Andrijević: Krčma ili druženje 27

Iz rajske-majnskog područja

Željko Mažić: Predbožićna večer
bivših studenata u kući Zagreb 29

Biserka Andrijević: Kako pridobiti mlade 30

Ivica Košak: Malim koracima do suglasja 31

Ivica Košak: Spremni za globalizaciju? 32

Svaki broj – pokušaj poboljšanja

Mali pregled desetgodišnjeg izdavačkog truda i rada oko našeg glasnika Riječ

Lijepo je slaviti obljetnice. One znače da nešto duže traje, a traje valjda zato, jer štогод vrijedi, inače ne bi potrajalo. Obljetnice znače neki uspjeh, manji ili veći, one su jedna od nagrada za uloženi trud. Kod obljetnica je jedino loše to što brzo prođu, pa onda dugo treba čekati sljedeću. Pa kad tako brzo prođu, treba ih onda što bolje proslaviti! Što bolje – ali naravno bez pretjerivanja, u srazmjeru s postignutim.

Nijedna prava, dobra proslava obljetnice ne može proći bez osvrta na prošlo razdoblje, bez vrjednovanja djela i postignuća, bez prisjećanja što se sve radilo, kako se radilo i koliko truda je uloženo na krivudavom i neravnom putu k željenom cilju. Ni deseta obljetnica Riječi ne će biti izuzetak. Umjesto neke priče, izvješća ili zapisa o nečemu što nas zaokuplja, a koje bi inače čitali na ovim stranicama Riječi, nalazite ovaj put malu povijest trideset brojeva Riječi. Zanimljivu za mnoge, nadajmo se, jer čitav niz djelatnika i pomagača je sudjelovao u stvaranju pojedinih brojeva, čitav niz čitatelja je pratio razvoj od skromnih početaka do evo ovog tridesetog broja.

Od zamisli do odluke.

Zamisao o Riječi – glasniku HKZ-a, koji bi članove i prijatelje HKZ-a izvještavao o našoj udruzi i njezinim djelatnostima, te se ponekad odvažio i donositi prosudbe o događajima vezanim općenito uz domovinu, Hrvate, njihove udruge i slično, potekla je početkom 1992. godine od Biserke Andrijević, današnje glavne urednice. Prijedlog je predsjedništvo bez okljevanja prihvatio, danas bih rekao – ne bijaše nam baš jasno u što se upustismo! Prva glavna urednica postala je Maja Runje, odgovornost za grafičko uređenje preuzeila je Biserka Andrijević kao drugi član uredništva, a treći član uredništva je bio Edvin Bukulin. Jedan od stalnih suradnika Riječi bio je od početka i pisac ovih redaka.

Uredništvo, suradnici Riječi? Malo prerano to rekoh. Usvajanjem prijedloga o izdavanju vlastitog glasnika, tek je počelo traženje naziva, skiciranje naslovnice, određivanje obujma i naklade. U izboru naziva, "Riječ" je prevladala nad "Slovom", a za prvo grafičko rješenje naslovnice odabran je prijedlog Biserke i Ive Andrijevića. Bjelodano je da su oba izbora, kako naziva glasnika tako i izgleda naslovnice, bila izraz želje za isticanjem hrvatskoga – prvo ijkavicom svojstvenom samo hrvatskom

književnom jeziku i drugo, fotografijama poredanim kako bi podsjećale na izlomak hrvatskog grba. Izbor je obavilo cijelo predsjedništvo uz pridružene članove. Slijedio je još jedan izbor – urednika, a tko je izabran već znate. Tek nakon svih tih temeljnih odluka moglo se pristupiti izradi prvog broja, prijeći s riječi na – "Riječ".

"Riječ" postaje zbilja.

Nisam slučajno uporabio izraz "izrada". Uredništvo je uz pomoć mnogih članova prvi broj "Riječi" doista izrađivalo, što je uključivalo pisanje, izbor fotografija, ispravak tekstova, prepisivanje tako da se ostavi mjesto za fotografije, lijepljenje fotografija, umnažanje stranica na stroju za preslikavanje, ručno preslaganje i svrstavanje stranica, ručno uvezivanje sponama – konačno gotovo! Dodajmo i to: većina članaka pisana je na pisaćem stroju, samo nekoliko na računalu. Ne treba ni reći koliko je to otežavalo naknadne ispravke, koliko je to ograničavalo mogućnosti dotjerivanja grafičkog izgleda. A tek kvačice na hrvatskim slovima! Svaku pojedinu trebalo je naknadno prije preslikavanja stranica ručno nacrtati! Mirna ruka i oštar pogled bili su neophodni kako bi kvačice koliko-toliko podjednako izgledale. No usprkos vrlo ograničenih mogućnosti, pa prema tome i skromnom listu, radovali smo se novorođenoj Riječi.

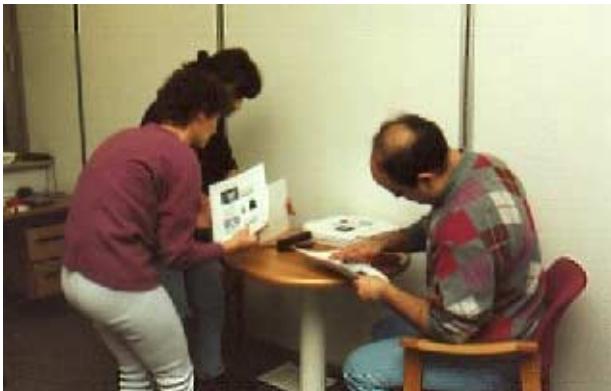
Svibanj 1992. – srpanj 1996, ili brojevi 1 - 13.

Pune četiri godine potrajan je mukotrpni proizvodni postupak u kojem se je jako puno toga još radilo ručno. Naravno, napredovala je kompjutorska tehnika, ali je nama zbog previšokih cijena još uvek dobrom dijelom ostajala nedostupna. Izdavanje "Riječi" se temeljilo isključivo na dragovoljnem radu, te je ovisilo o kompjutorskoj tehnici kakvom su raspolagali članovi uredništva i suradnici, a ta sigurno nije bila niti najskuplja niti

najnovija. Lakše je postalo naknadno ispravljanje i oblikovanje sastavaka, pošto je sve manje stranica bilo pisano pisaćim strojem, ali smo i dalje na stranice prije preslikavanja lijepili fotografije jer su scanner-i (tko zna hrvatsku riječ za scanner, neka me ispravi) bili naprosto još preskupi za nabavku na vlastiti račun. I kvačice smo još uvijek ručno dodavali, jer su programi za strane jezike isto tako bili preskupi. Neki od suradnika su svoje priloge slali u obliku pisama, koje je trebalo ponovno pretipkati. Kojeg li olakšanja kad u omotnici nije bilo pismo nego disketa!

Tehnički napredniji bio je samo Edvin Bukulin koji je rabio "Volks-Kompjutor", Atari, za koji je postojao program pomoću kojeg je bilo moguće programirati vlastita slova. Tako je Edvin na kompjutoru pisao ne samo slova s kvačicama nego i glagoljicu. Uistinu šteta što je jeftini, dobri, stari Atari propao pod silnim pritiskom lošije i puno skuplje, ali vrlo moćne konkurencije predvođene IBM-om.

A umnožavanje i uvezivanje? To je uvijek bio pothvat većih razmjera za koji je uredništvo svaki put tražilo vrijedne dragovoljce. Radilo se u grupama: jedni su donosili stranice sa stroja za preslikavanje, drugi su u nizu poredali hrpe istih stranica, treći su se u polaganom hodu pomicali od hrpe do hrpe uzimajući sa svake po jednu stranicu, da bi na kraju odlagali posložene sve stranice broja, četvrti su stranice poravnivali i davali petima na uvezivanje sponama. Tako zgotovljene brojeve trebalo je naravno još staviti u omotnice, napisati adrese, naljepiti poštanske marke i odnijeti priličan teret do poštanskog sandučića. Pritom je jedini trošak za udrugu bila poštarina, sve ostalo je bio dragovoljni rad.

Po završenom poslu bilo je pravo zadovoljstvo uzeti u ruke gotovi primjerak i prelistavati ga više puta iako smo svaku stranicu znali napamet. Ipak je bilo nešto sasvim drugo držati u ruci uvezanu cjelinu nego pogledati, pročitati i ocijeniti tek pojedine stranice. I članci su, jedan do drugoga, određenim redoslijedom poredani, jači dojam ostavljali nego odvojeni, razbacani.

I uredništvu i predsjedništvu je brzo postalo jasno koliko zauzimanja zahtijeva izdavanje makar i

skromnog vlastitog glasnika, ali o bilo kakvom posustajanju nije bilo ni govora. Hrabrilo nas je, a sve više i obvezivalo, što je Riječ od samog početka bila dobro primljena među članovima i priateljima HKZ-a, što su iz redova čitatelja, i stalnih i onih povremenih, slučajnih, stizala ohrabrenja i poticaj na daljnje izdavanje.

Iako je tehnika četiri godine ostala ista, sadržajno se "Riječ" pomalo mijenjala, dobivala stalne rubrike, postajala preglednija, poprimala sve određenja obilježja. Već u drugom broju počinje niz od nekoliko priloga o glagoljici, a u kasnijim brojevima proširen je poučni sadržaj člancima o hrvatskoj književnosti i povijesti, o hrvatskom jeziku i opisima hrvatskih krajeva. Povremeno se objavljuju ispitivanja mnijenja. U trećem broju pojavljuje se prvi razgovor koji se do danas redovito nalazi u svakoj novoj "Riječi", pa je tako postao najstarija stalna rubrika. Naravno da "Riječ" najviše piše o djelovanju Hrvatske kulturne zajednice, jer i jest glasnik te udruge, ali otvara svoje stranice i drugim hrvatskim udrugama iz svog šireg susjedstva.

U broju 10 prvi put je tiskan članak u dva stupca. Tiskanje tekstova u stupcima se u novinarstvu inače obavezno primjenjuje radi bolje čitkosti, no "Riječ" to nije mogla uvesti zbog razmjerno visoke cijene prikladnih kompjutorskih programa. Ta jedna probna stranica pisana je pomoću programa za OS2 – IBM-ov izumrli operativni sistem, s kojim je nestao i taj program.

Proširuje se broj suradnika: dr. Marija Orlović povremeno pomaže popuniti stranice "Riječi". Od 11. broja dolazi do promjena u uredništvu. Maja Runje se povlači zbog povratka u domovinu, a novim urednicima postaju dr. Marija Orlović, Željko Žigrić i Ivo Andrijević. Nova glavna urednica postaje Biserka Andrijević.

Riječ se od Maje Runje rastala sa žaljenjem zbog odlaska vrijedne glavne urednice, ali s radošću zbog povratka jedne iseljeničke obitelji u domovinu. Moram u šali dodati: s Majom je Riječ nepovratno napustio i – pisaći stroj!

Prosinac 1996. – prosinac 1997., brojevi 14 – 17.

Izgled "Riječi" broj 14 se je toliko promijenio, na bolje naravno, da ju je bilo moguće prepoznati samo po naslovnici. Čim smo uzeli "Riječ" u ruke mogli smo osjetiti i vidjeti poboljšanja, odmah, još prije nego što bi počeli listati: ovitak je bio od debljeg papira i uvez je bio uredan. Otvaranjem našeg glasnika ukazalo nam se sljedeće važno poboljšanje: znatno uređeniji izgled stranica. Tekstovi su konačno bili podijeljeni na dva stupca radi lakšeg čitanja. Uspjeli smo, naime, doći do novijih programa koji su, uz mnoga druga poboljšanja, nudili i tu mogućnost oblikovanja teksta. Naravno, željeni izgled stranica smo postigli tek nakon pomnog proučavanja kako se tim programima služi i

upornog isprobavanja! Kvačice smo međutim još uvijek dodavali rukom (osim Edvina Bukulina s njegovim sad već skoro muzejskim Atari-jem).

Uredništvo je odlučilo ljepšim stranicama dati i odgovarajuće, ljepše pakovanje. Ručnim radom to više nije bilo moguće. Preslikavanje (umnožavanje) i uvezivanje stranica prepusteno je tiskari. Troškovi su time porasli, ali su još uvijek ostali u vrlo umjerenim okvirima.

Lijepo, sad možemo nastaviti listanjem "nove" Riječi. Uvodnik, pisma čitatelja, razgovor, izvješća iz života zajednice, putopis iz domovine, zbivanja na području Rajne i Majne, predstavljanje rada drugih hrvatskih udruga, uspomene i sjećanja na život u domovini, prikazi zbivanja iz hrvatske povijesti, sve su to već postale stalne rubrike, koje su "Riječ" činile prepoznatljivom.

Ne sjećam se više okolnosti pod kojima se zbio razgovor s Ivicom Košakom, ali za "Riječ" je to bilo od prvorazrednog značenja. Ivica nam je ponudio program koji je "znao pisati" hrvatski i cijena mu je još k tome bila vrlo povoljna. Istini za volju treba priznati da je i div Microsoft već duže vremena nudio hrvatske inačice svojih programa, ali bilo je vrlo teško rješivo imati na jednom te istom kompjutoru istovremeno dvije verzije, i hrvatsku i njemačku. Većina nas je zato imala samo njemačku. Program koji nam je preporučio Ivica Košak, je "znao" pored hrvatskog i njemačkog i mnoge druge jezike, nije bilo potrebno imati više raznih verzija. Kupljeno! Odmah, bez razmišljanja!

Tako je od 16. broja "Riječi" konačno nestalo i one zadnje smetnje urednom izgledu - ručno ucrtavanje kvačica. I to je preuzeo stroj – računalo. Nestalo je i potrebe za Edvinovim Atari-jem!

Tehnički napredak nas u trenu ushiti, mnoga poboljšanja su odmah vidljiva. Posljedice naprotiv – kojih nerijetko ima – dopru nam do svijesti tek kasnije. Strojnim umnožavanjem i uvezivanjem Riječi naš glasnik je nekako prestao biti zajedničko djelo članova i uredništva. Novi broj nismo više zajednički prelistali, nismo više mogli biti neposredni svjedoci prvih iskrenih dojmova čitatelja. Izravni dodir, štoviše zajedništvo s dijelom čitatelja se je izgubio, uredništvo je postalo odvisnije o posredno priopćenim ocjenama, često primljenim tek nakon dužeg vremena. To smo pokušali nadoknaditi prikupljenim iskustvom i što poznavanjem, što predviđanjem želja čitatelja.

Dr. Marija Orlović se nakon 16. broja povukla iz daljnog rada za "Riječ", a nakon 17. broja uredništvo napušta i Željko Žigrić.

Ožujak 1998. – prosinac 1999., brojevi 18 – 23.

Od 18. broja završavaju promjene u uredništvu pristupanjem Ante Marinčića. Dobili smo i novog vjernog suradnika – Iveka Milčeca, inače isto tako vjernog dotadašnjeg čitatelja kojega smo već prije

upoznali preko ponekog njegovog pisma iz Berlina objavljenog u "Riječi" u rubrici "Pisma čitatelja".

U 18. broju se ponovno pojavljuju jezični savjeti koje smo u prvim brojevima počeli objavljivati "iz prve ruke", ali nakon tri objavljena priloga nismo mogli nastaviti zbog zauzetosti prof. Dinke Juričić koja ih je pisala. Jezični savjeti su međutim toliko bili (i ostaju) potrebni, a bavljenje hrvatskim jezikom jedna od temeljnih zadaća u njegovanju hrvatske kulture, da smo se odvažili na nastavak rubrike "Govorimo hrvatski", makar ovaj put "iz druge ruke", dakle obrađivanjem jezičnih naputaka već objavljenih na Hrvatskom radiju. "Govorimo hrvatski" postaje neizostavna rubrika "Riječi", priznajemo, kasnije nego smo željeli.

Nabrojimo rubrike koje su kako u 18. broju (i ranije, samo možda ne tako redovito) tako i danas uz tradicionalne "Razgovore" i izvješća "Iz života zajednice", te ponovno započete jezične savjete "Govorimo hrvatski", činile okosnicu "Riječi". To su "Kroz hrvatske krajeve", osobni dojmovi s putovanja domovinom, "Iz hrvatske povijesti", obrada zbivanja, značajnih za Hrvatsku i životopisi hrvatskih velikana, "Promišljanja", pokušaji poticanja na razišljanje o suvremenim postupcima, zbivanjima i razvojima, te sagledavanju mogućih posljedica, "Iz rajske-majnskog područja" izvješća o djelovanju hrvatskih udruga u našem susjedstvu. Po mogućnosti i potrebi pojavljuju se i rubrike "Moj zavičaj", "Susreti", "Hrvati u svijetu", "Sjećanja", "Obljetnice"... Čvršća podjela na rubrike izraz je nastojanja uredništva, uspješnog nadamo se, da "Riječ" našim čitateljima učinimo prepoznatljivom i bliskom.

Pozornost zbog jednog, uredništvu posebno dragog priznanja, želimo svratiti na Riječ broj 20. U tom broju objavljeno je pismo Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u kojem se uredništvo moli da knjižnici pošalje sve dosad izašle brojeve Riječi i ubuduće šalje svaki novi broj. Naravno da smo toj zamolbi s najvećom radošću udovoljili.

Travanj 2000. – prosinac 2001., brojevi 24 - 29.

Možda bi 24. broj "Riječi" trebalo izdvojiti i posebno obraditi u ovom pregledu. Razlog tome je dvojak. Prvi se tiče sadržaja posvećenog gotovo isključivo 10. obljetnici utemeljenja i djelovanja HKZ-a Wiesbaden. Sigurno nam čitatelji nisu zamjerili izostanak stalnih rubrika, ta bjelodana je bila iznimna važnost takve obljetnice za našu udrugu. Drugi se odnosi na novo grafičko rješenje naslovnice na koje se ne samo uredništvo nego i predsjedništvo HKZ-a Wiesbaden odlučilo nakon vrlo opsežnih, sveobuhvatnih razmišljanja. Napuštena je jedna vrsta simbolike, ona koja je na prvi pogled prepoznatljiva i zato možda manje zahtjevna, i zamijenjena jednom, kolikogod još jasno hrvatskom, toliko i upućujućom na hrvatsko

kulturno stvaralaštvo, duže od tisućljetnog. Na naslovni se u pozadini naziva glasnika – Riječ, nalazi isti naziv ali na glagoljici.

Novo grafičko rješenje naslovnice ima osim nove simbolike i tu prednost da oslobođa prostor za nabranjanje najvažnijih tema i tako unaprijed upućuje čitatelja na veći dio sadržaja. Na naslovni je međutim prikazano još nešto – novi znak Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden, koji je isto tako izabran od više desetaka prijedloga.

Sadržajno se Riječ nije više osjetnije mijenjala (izuzimajući 24. broj), ali se povećava uredništvo u koje ulazi dr. Dragica Anderle, a u krugu suradnika pozdravljamo Ivicu Košaka i Korneliju Reitel.

"Elektronska" Riječ

Uporabljeni pridjev će svaki upućeni u tehniku prijenosa informacija nazvati besmislenim, jer elektronski može biti uređaj, a ne proizvod napravljen pomoću tog uređaja, ali neki nazivi postanu "moda" bez obzira koliko imaju smisla, dovoljno je da dolepršaju preko Atlantika, iz zemlje gdje se engleski govori sličnim nemarom, kao što Srbi govore srpski. S onu stranu Atlantika izmisliše "elektronsku poštu" – e-mail, označivši tako dopisivanje bez papira. E pa onda može biti i "e-Riječ", što znači uzorak za umnožavanje buduće

tiskane novine na CD-ROM-u a ne na papiru. Bez obzira kakav pridjev rabimo, zamisao je sama po sebi vrlo dobra. U tiskari koja nam tiska Riječ, predložili su nam daleko bolji postupak od preslikavanja - čitanje stranica Riječi s CD-ROM-a i tisak na tiskarskom stroju izravno s računala. Kad bih sad počeo nabrajati sve teškoće na koje smo naišli u provodenju te naizgled lagane zadaće, otjerao bih čitatelja da potraži neku manje napornu stranicu. Zato ću tek spomenuti još jedan besmisleni izraz s druge strane oceana "wysiwyg" koji je ustvari kratica za "what you see is what you get", a slobodno prevedeno znači da "kako nešto vidimo na zaslonu, tako će biti tiskano". To svugdje vrijedi tek za engleski, za druge jezike se tiskarske strojeve još uvijek mora posebno prilagoditi - u Njemačkoj za slova s dvije točkice, ali ne i za hrvatske kvačice. Veliki napredak monopolista Microsoft-a u savladavanju europskih jezika vrijedi samo za "what you see", dok je "what you get" neizvjesno! Kojeg li razočaranja kad na zaslonu kvačice točno znaju kamo pripadaju, ali na papiru dodaju razmake među slovima, promijene "font" – likovni oblik pisma, ili budu zamijenjene nekim skandinavskim znakovima. Ako stručnjaci u tiskari ne mogu odgonetnuti zašto kvačice toliko zbune njihove strojeve, kako ćemo mi iz uredništva, ma kako s vremenom postali napredni u služenju računalom? Ipak su zadnja dva broja "Riječi" tiskana "elektronski", a i ovaj jubilarni će biti tako tiskan zbog bolje kakvoće tiska, samo mnogo više vremena gubimo na usklajivanje datoteka dok stranice konačno ne dobiju željeni izgled, nego prije na ručno ucrtavanje kvačica! Napredak unazad?

Što bi još trebalo reći!

Kratki pregled povijesti Riječi se na kraju ipak prilično odužio, a još nije sve rečeno. Moramo dodati još dvije stvari koje "Riječ" prate od prvog broja do danas.

Prva je pokušaj dvojezičnosti. Zastupljenost njemačkih tekstova bi trebala biti veća. Njemački prijatelji Hrvatske koji bi pisali u Riječi privukli bi njemačke čitatelje i moguće nove prijatelje Hrvatske. U toj zamisli nismo imali puno uspjeha. Druga je veliki trud uložen u pisanje što boljim i čišćim hrvatskim jezikom. Nije bilo tako teško izbaciti srbizme, rusizme, turcizme, germanizme, ali izbjegći vrlo uobičajene tuđice poput "inicijativa, koordinirati, akcija, interesirati, šansa, propaganda" i slične, je često zahtjevalo promjenu cijele rečenice, jer izravnog hrvatskog prijevoda nije bilo. O uspjehu (ili neuspjehu) neka sude naši čitatelji, ali želja za što boljim hrvatskim, ma koliko to truda zahtjevalo, ostaje jednom od temeljnih postavki "Riječi", glasnika HKZ-a Wiesbaden.

Ivo Andrijević

Pisati za Riječ – i lijepo i teško

Urednici i suradnici ukratko o svom udjelu u 30 brojeva Riječi

Biserka Andrijević

U uredništvu Riječi sam od samog početka, a 1995. postajem glavnim urednicom. Isprva sam uglavnom planirala i grafički uređivala Riječ, a kasnije, kako nas je u uredništvu bilo malo, počela sam i pisati. Početak nije bio lak, jer se moja urođena ljubav za pisanu riječ pretežito odražavala u čitanju, a i dugo izbjivanje iz domovine je učinilo svoje. Prije "Riječi" nisam oko 15 godina gotovo ništa pisala na hrvatskom, pa je utjecaju njemačkoga jedva bilo pravog otpora. S vremenom je postajalo sve lakše, vlastiti jezik čovjek u dubini duše čuva. Pisanje mi je počelo činiti i još uvijek čini veliko zadovoljstvo.

Manje zadovoljstva činilo je kad poneki tekst nekog urednika ili suradnika, iako su mi oni svi vrlo dragi, nije stigao na vrijeme, a Riječ je trebala biti gotova. Bilo je trenutaka kad sam se, pognuta nad rasutim stranicama i slikama do duboko u noć, pitala zašto ja to radim i ne bi li se trebala baviti više svojom obitelji i sama sobom nego li Rječju i Hrvatskom kulturnom zajednicom. Takva razmišljanja raspršila bi se uvijek ponovno onog trena kada bi Riječ stigla iz tiska. Listajući polagano stranicu po stranicu, svaku tako znanu, ali opet, kao u novom svjetlu, obuzimao bi me osjećaj zadovoljstva, a pomalo i ponosa. Naša Riječ – riječ je koja ostaje!

Edvin Bukulin

Gotovo da nema područja ljudske spoznaje i djelovanja koje mene ne bi zanimalo. Mene zanima zapravo sve. I znanost i umjetnost, i filozofija i teologija, i književnost i glazba, i glagoljica (koju znam) i hieroglifi (koje ne znam), i astronomija bez astrologije. A kad vas nešto zanima, rado i pišete o

tome. Na primjer - i u Riječi.

A o Riječi, što o njoj mislim? Mislim da je korisna i da je, s obzirom da je ovo glasilo jedne udruge - kulturne zajednice, i dobra. Bolja bi mogla postati, mislim na sadržaje, ako bi prerasla uske okvire HKZW-a i postala glasilo svih srodnih udruga po cijeloj Njemačkoj. Mogla bi onda izvješćivati, osim o onome što i do sad radi, o značajnijim zbivanjima unutar udruga, mogla bi više obradivati teme koje se tiču prilika u iseljeništvu i izvješćivati o prilikama u Hrvatskoj. U tom slučaju bi morala izlaziti barem šest puta godišnje.

Dvojim da će itko iz današnjeg uredništva proslaviti dvadesetu obljetnicu izlaženja. Ja ću učiniti sve što budem mogao i koliko dugo budem mogao, da joj se bar približimo, ali - na mlađima svijet ostaje! Već znam poneke koji bi Riječ mogli nastaviti govoriti.

Ivo Andrijević

Otprilike 20 godina, od hrvatskog proljeća do 1990., jedva sam štогод pisao na hrvatskom – pokoje pismo rodbini, čestitke za Božić i Uskrs, razglednicu s ljetovanja. Pisanje pak vezano uz posao - na engleskom i njemačkom - nije ni bilo pravo pisanje, jer je s jedne strane bilo sputano strogim pravilima poslovnog dopisivanja, a s druge strane su pravopisne i gramatičke grješke bile nevažne – o njima je brinula tajnica. Hrvatski sam tek čitanjem održavao na kakvoj-takvoj razini. Kad sam početkom 90-tih odjednom počeo često pisati na hrvatskom za potrebe hrvatskih udruga u kojima sam djelovao, sve je bilo drugačije – niti je bilo pravila, niti je netko drugi odgovarao za moje grješke! Nakon prvih nesigurnosti sam s radošću

uudio da je potisnuti materinski jezik samo čekao priliku da se vrati na mjesto koje mu pripada – prvo!

Riječ mi je pružila najbolju moguću priliku za uranjanje u bogatstvo hrvatskoga jezika, nadam se da sam s vremenom tu priliku bar malo opravdao. Riječ je međutim za mene i velika obveza, obveza uporabe što boljeg hrvatskog, obveza sudjelovanja u obnovi hrvatskog. Blago nama Hrvatima što imamo vrsne jezikoslovce, trebamo ih samo slijediti! No to "samo" zna biti itekako naporno, jer znači pisanje uz stalne prekide zbog listanja po rječnicima stranih riječi, hrvatskoga jezika, razlikovnim rječnicima i slično. No vjerujte mi, nagrada za trud je velika, jer se jezikom ne samo služim, nego u njemu i uživam, i volim ga - moj jezik hrvatski!

Dragica Anderle

Pisati, znači poslati poruku - slovom stupiti u vezu s onima, koji čitaju ili koji i sami pišu. Pisanje je jedna vrsta razgovora na daleko, o temama koje su izabrane i posebne. I u vrijeme modernih komunikacija pisanje ostaje bez konkurenčije, zato što ima dublji smisao, a to je njega jezika - kroz oblikovanje misli i kroz razmjenu oblika priopćavanja. Glasnik "Riječ" u izdanju Hrvatske kulturne zajednice u Wiesbadenu pruža već deset godina mogućnosti članovima udruge i priateljima

kulture, da saznaju nešto o radu i životu Hrvata u gradu i kraju u kojima žive, kao i o domovini. Ta veza je vrlo važna, jer učvršćuje identitet te daje okvir i usmjerenje svima onima, koji sadržaje četveromjesečno dobivaju preko zajednice ili slododno kao informaciju. Glasilo u iseljeništvu trebalo bi živjeti od šarolikosti sadržaja i jezičnih oblika. Ono treba biti odraz svijesti i raspoloženja jedne, statistički gledano, i ne baš tako male manjine u stvarnim uslovima života jedne moderne europske zemlje.

Ivica Košak

Riječ kulturne zajednice u Wiesbadenu zrcali rad, iskustva i saznanja svojih članova. Deset godina izlaženja i trideset brojeva svjedoče o ozbilnjom, postojanom radu i iskustvu na koje se može osloniti. Objavljenih 30 brojeva bili bi dovoljni za izdanie jedne monografije o životu i kulturi hrvatskih migranata u Wiesbadenu i okolicu. Usporedba s monografijom nije slučajna. Na izdavanje jedne monografije o gradu u kojem žive i rade Hrvati odlučili su se članovi Hrvatske kulturne zajednice iz susjednog grada Mainza i tako pružili svjedočanstvo o Hrvatima u glavnom gradu pokrajine Rheinland-Pfalz.. Predstavljanje knjige "Mainz Zagreb, 30 godina prijateljstva" u Riječi je bio početak moje suradnje s uredništvom Riječi. Suradnja je u međuvremenu postala sama po sebi razumljiva. Teme su se mijenjale, a moju suradnju u Riječi gledam i dalje kao povezivanje globalnih tema sa lokalnim zbivanjima.

Kornelija Reitel

Biti ono što jesi, Hrvat, misliti na materinskom jeziku i osjećati dašak izgubljene domovine, to sve mi je pružila suradnja s Hrvatskom kulturnom zajednicom. Ponuda na suradnju u "Riječi" oživjela je, nakon dužeg vremena, nekadašnju želju za pisanjem. Istovremeno sam shvatila da mi ova

suradnja pomaže i u njegovaju mog materinskog jezika, jer, priznajmo, nakon dugogodišnjeg boravka izvan domovine sve teže nam pada neke misli složiti u osmišljenu rečenicu. Mnoge riječi smo potpuno izbacili iz uporabe ili ih zamijenili njemačkim, a prijevod prilagodili duhu njemačkoga jezika.

Svakom od nas (mislim na nas strance) je prepusteno da odluči želi li očuvati vezu sa svojim jezikom, sa svojom domovinom i prije svega sa samim sobom.

Ivek Milčec

Moja suradnja s glasnikom "Riječ" a time i udrugom koja ju izdaje, Hrvatskom kulturnom zajednicom Wiesbaden, počela je za vrijeme predsjedanja Maje Runje. Moram istaći da mi ta višegodišnja suradnja čini zadovoljstvo i čast, pa je ovo dobrodošla prigoda da HKZ-u Wiesbaden i njenom "proizvodu" Riječi poželim još mnogo plodonosnih godina.

Osvrt uredništva o urednicima - koji su zbog izbivanja ili drugih razloga bili sprječeni sami napisati nekoliko redaka - u najkraćim crtama podsjeća na njihovu suradnju u Riječi. Više o njihovom doprinosu i razdoblju u kojem su djelovali možete pročitati u pregledu povijesti Riječi.

Ante Marinčić

O Anti se najkraće, ali možda najljepše, može reći da bi, ne samo Riječ i ne samo HKZ Wiesbaden, već i mnoge hrvatske udruge diljem Njemačke (ako ne i Europe), imale mnogo manje briga za opstojnost u budućnosti kad bi bilo više mlađih poput njega.

Marija Orlović

Žao nam je što zbog osobnih razloga suradnja nije duže potrajala, a mogla je, jer dr. Marija Orlović još uvijek radi i živi u Wiesbadenu. Za nju do danas nemamo zamjene kad se radi o potpunoj dvojezičnosti.

Maja Runje

Glavna urednica od početka 1992. do 1995. godine. U tom razdoblju je, što se samog pisanja tiče, ponijela najveći dio tereta, te tako omogućila da se Riječ "uhoda". Teret? Ne, za Maju Runje pisanje nikada nije predstavljalo teret!

Grof Jakob Eltz Vukovarski

Ako ne možeš biti Hrvat po krvi onda budi po srcu!

Za ovaj jubilarni broj Riječi razgovarali smo sa svima nam dobro znam prijateljem wiesbadenskih Hrvata, grofom Eltzom Vukovarskim. Povod razgovoru je 10-obljetnica međunarodnog priznanja Republike Hrvatske, kojem je svojim zauzimanjem i utjecajem i sam grof puno pridonijeo. Grof Eltz je ponosan otac devetero djece, bio je niz godina član Hrvatskoga sabora, dugo je bio veleposlanik malteškog reda u Bonnu, počasni je član Vijeća Europe i veliki ljubitelj i poklonik Hrvatske.

Razgovor smo vodili u salonu dvorca Eltzer Hof koji je smješten na samoj obali Rajne u idiličnom, turističkom gradiću Eltville-u, gdje grof Eltz danas živi. Uz "grčku kavu" kako je grof Eltz naziva izbjegavajući riječ "turska", započeo je ugodan i vrlo zanimljiv razgovor.

Grof Jakob Eltz Vukovarski

Riječ: Vlasnik ste triju dvoraca: ovog u Eltvilleu, slavnog zamka Eltz, mnogima poznatog s bivše novčanice od petstotina maraka, te onog razrušenog u Vukovaru. Kako to da su vaši preci kupili imanje upravo u Vukovaru, sagradili dvorac i odlučili tamo živjeti?

Eltz: Godine 1736. car Karlo VI zamolio je nadbiskupa i kneza izbornika od Mainza, Filipa Karla Eltza da pomogne i nešto učini za predjele na rubu Carstva koji su godinama trpjeli turske najezde i bili poharani. Predložio mu je da kupi poveće imanje u istočnoj Hrvatskoj, pobrine se za preseljenje Nijemaca u taj kraj, te potakne obrt i poljodjelstvo. I tako je iste godine Filip Karl Eltz kupio cijeli Vukovar koji tada nije bio grad već samo trgovište, 21 okolno selo, 15 salaša te oko 120 tisuća jutara zemlje.

Riječ: Kupio je ogromno imanje. Je li to bilo samo za dobrobit Carstva ili je to bio i unosan posao?

Eltz: Na kupovinu, a pogotovo na uređenje imanja potrošili smo golemu svotu novaca. Za nas to nije bilo neko unosno ulaganje, jer tada, u feudalizmu, zemaljski je gospodar morao snositi sve troškove, cijele infrastrukture, dakle gradnje i održavanja cesta, mostova, crkava, nadalje javne sigurnosti, školstva, zdravstva - sve što danas plaća država. A što je najgore, mi u susjedstvu vojne granice morali smo uzdržavati svaku vojsku koja bi se tamo zadržavala. Dobivali smo desetinu od prihoda, ali od iscrpljenog i osiromašenog pučanstva koje se još uvijek nije oporavilo od turskih vremena, pa su prihodi bili mali, a troškovi dakako veliki.

Riječ: Dakle vojska je već tada kao i danas bila najskupljia?

Eltz: Svakako. U početku smo taj teret mogli dosta dobro podnositi, jer smo tada imali pravo carine na Rajni u Koblenzu, a kako je promet bio velik, bio je to za nas jedan od najvažnijih izvora prihoda. No dolaskom Napoleona carina je ukinuta, pa je time taj naš izvor presahnuo. Mi to nikako nismo mogli prihvati. Pokrenuli smo parnicu, ali koga tužiti? Carstva više nije bilo, a svi su odbili biti pravni nasljednici toga Carstva. Izgubili smo veću svotu novaca plaćajući odvjetnike, a nismo postigli ništa. Morali smo se čak zadužiti kako bismo zadržali Vukovar pa smo napislijetku, da bismo vratili dug, prodali oko stotinjak imanja ovdje na lijevoj obali Rajne.

Riječ: Dakle napoleonski ratovi su Vaše pretke doveli do prvih materijalnih teškoća i zapravo do smanjenja imetka?

Eltz: Da, napoleonski ratovi nisu osiromašili samo nas već i cijelu Europu.

1848. došlo je do ukidanja kmetstva i to je za nas bilo veliko olakšanje, jer je država morala preuzeti sve one obveze koje smo mi do tada imali. Seljacima smo vratili zemlju tako da nam je u

Vukovaru od oko 120 ili 130 tisuća jutara zemlje koliko smo imali ostalo 30 tisuća jutara. Ja sam vrlo ponosan da smo se mi razišli mirno, bez i jedne parnice i na obostrano zadovoljstvo, a to nije svuda bio slučaj niti samo po sebi razumljivo. Mnogim vlastelinima je bilo teško predati ono za što su smatrali da je njihovo.

Eltzer Hof u Eltville-u

Riječ: Dakle Vaš djed je bio zadovoljan s novonastalim stanjem?

Eltz: Dakako. On je u novim prilikama vodio jedno doista uzorno gospodarstvo. Bavili smo se uglavnom poljodjelstvom i živjelo se je dobro sve dok nas nije zatekla Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca koja je meni, jer tada sam ja već bio vlasnik, oduzela 90% oranica.

Riječ: Kada ste Vi počeli upravljati imanjem u Vukovaru?

Eltz: Imanje sam naslijedio 1922. nakon smrti moga oca koji je vrlo mlad, u 27. godini života, poginuo u prometnoj nesreći. Imao sam tada svega sedam mjeseci i službeno sam imenovan vlasnikom, no imanjem je upravljala moja majka sve do moje punoljetnosti.

Riječ: Rodili ste se u Vukovaru?

Eltz: Ne, ja sam živio od rođenja u Vukovaru, ali rođen sam u Kleinheubachu u Bavarskoj. Moja je majka išla roditi u Bavarsku kod svoga oca, mog đeda Löwensteina i nedugo poslije poroda vratila se u Vukovar.

Riječ: Proveli ste dakle djetinjstvo u Vukovaru. Kakva su Vaša sjećanja iz tog vremena?

Eltz: U Vukovaru sam proveo djetinjstvo i ranu mladost s nekoliko prekida zbog školovanja, ali i tada sam u vrijeme ferija redovito dolazio u Vukovar. Dobro se sjećam toga vremena i moram vam iskreno priznati da sam osjećajno vezan uz Vukovar pa i cijelu Hrvatsku. Ljubav za zavičaj u

užem smislu, dakle za okružje u kojem odrastaš, rodila se već u ranom djetinjstvu, a na domoljubne osjećaje također su utjecali velikim dijelom moji učitelji Hrvati. Moja sestra i ja imali smo svoje privatne učitelje koji su s nama išli čak i na put tako da smo veliki dio vremena provodili s njima. Pučkoškolski učitelj bio nam je Josip Kovač iz okolice Koprivnice, a za gimnazisko gradivo bio je zadužen Pavao Tijan, tada vrlo mladi i zauzeti učitelj. On je bio izvrstan čovjek, pošten, nadasve demokratskoga duha, čovjek koji me je na neki način usmjerio. Naučio me je, tada 12-godišnjeg dječaka, razmišljati na drugačiji, na pravi način. Bio mi je daleko više od učitelja.

Riječ: Doživljavate li Hrvatsku kao svoju domovinu?

Eltz: Hrvatska jest moja domovina i ja se izjašnavam kao Hrvat. Mnogi su me već pitali kakav sam ja to zapravo Hrvat. Istina, po podrijetlu, po krvi ja jesam čisti Nijemac, ali osjećam drugačije, pa ako ne možeš biti Hrvat po krvi onda budi po srcu! Vidite, i to sam naučio od svoga učitelja Tijana.

Riječ: Gradivo ste učili sa svojim učiteljima, a kako i gdje ste polagali završne ispite?

Eltz: Ispite sam polagao u hrvatskim školama u Travniku, Splitu i Zagrebu. Od 1934. do 1939. pohađao sam isusovačku školu u St. Blasienu u Schwarzwaldu te maturirao u Münchenu i kasnije još jednom u Zagrebu.

Riječ: Dva puta ste maturirali. Kako to?

Eltz: Kad sam se 1939. vratio u Vukovar pozvali su me u jugoslavensku, kraljevsku vojsku. Trebao sam ići u Niš. No kako mi nisu priznali njemačku maturu nisam mogao biti časnik, pa sam u lipnju 1940. polagao dopunska matura na drugoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu, a potom sam se upisao na poljoprivredni fakultet u Zagrebu.

Kao što vidite bio sam u Zagrebu 1941. kad je Hrvatska postala nezavisna. Narod je bio oduševljen. Cijela sjeverna Hrvatska, a ona je tada bila do Zemuna, ponadala se da se vraća zlatno doba i da će dobiti jaku i trajnu državu. No Pavelić nije bio odveć spretan političar. Bio je nepopustljiv spram HSS-a koji je tada bio najjača stranka. To mu je smetalo, želio je potpunu vlast i tu je pogriješio. Upravo to je natjeralo Mačeka da se kasnije prikloni partizanima. Osim toga Pavelić je žrtvovao Dalmaciju i otoke, čime nikako nisu mogli biti zadovoljni svi Hrvati.

Riječ: Kakav je bio Vaš odnos prema fašizmu?

Eltz: Već sam vam rekao da me je moj učitelj Tijan

naučio demokratski razmišljati. Hitler je bio zločinac, ubojica. Pristaše Hitlera nismo mogli biti već i stoga što je on bio nemilosrdan neprijatelj katoličke crkve, a moj djed Löwenstein je bio vođa katolika u Njemačkoj. No želim naglasiti da se ustaštvu u Hrvatskoj pridaje preveliki značaj, daleko veći negoli npr. fašizmu u Italiji, što je svakako posljedica jugoslavenske, komunističke, zapravo srpske propagande. Ustaše u Hrvatskoj nisu bili fašisti u pravom smislu te riječi. Ustaštvu se rodilo uglavnom iz želje za stvaranjem vlastite države. Pa i ja sam želio Hrvatsku državu!

Ne bih želio da me se krivo shvati, ne želim opravdavati počinjene zločine. Sigurno su ustaše počinile teške zločine, međutim s brojem žrtava se uveliko pretjerivalo i manipuliralo, dok su partizani-komunisti prikazivani kao junaci i sveci. Treba otvoreno kazati da su oni također vršili zločine za vrijeme, a naročito poslije rata i usudio bih se reći da su žrtve komunizma znatno brojnije od onih ustaških. Međutim, komunisti su bili na "pravoj strani", pa ako danas kažeš nešto protiv komunista, odmah si ustaša.

A što je s četničkim zločinima? Prešućivani su, jer su četnici pred kraj rata masovno napuštali Dražu Mihajlovića i prelazili komunistima. Srbi su uvijek tamo gdje je vlast, ne mora baš biti kralj.

Riječ: Poznato je što se događalo s Nijencima poslije rata. Vama je oduzeta sva imovina. Kada i kako ste Vi napustili Hrvatsku?

Eltz: Partizani su 1943. počeli napadati moje salaše, ubijati tamo moje radnike i vješati moje upravitelje. Pripremio sam stoga selidbu, ne samo za sebe već i za sve moje radnike i namještenike koji su imali njemačko ime ili bili u bilo kakvoj vezi s ustašama. Dao sam im kola i konje i rekao neka bježe. Nakon rata sva moja imovina je zaplijenjena, a meni je oduzeto jugoslavensko državljanstvo.

Riječ: Vjerojatno tada niste slutili da ćete se jednoga dana opet vratiti?

Eltz: Trajalo je to punih 46 godina. U Zagreb sam ponovo došao 1990. gdje sam kao gost vlade prisustvovao prvom zasjedanju Sabora nakon demokratskih promjena. Goreći od želje da vidim Vukovar, već nekoliko dana kasnije supruga i ja sjedosmo u naš BMW i krenusmo odličnom autocestom za Vukovar. Tik pred samim Vukovarom zaustavih kola, jer me obuzela neka bojazan, neizvjesnost, nisam više bio siguran što me tamo čeka. Hoću li upasti, možebit, među same neprijatelje? Kako će me dočekati? Rekao sam supruzi da bi možda bilo bolje vratiti se. Htio sam okrenuti kola, no ona me zaustavila riječima: "kukavico jedna" (du Feigling!). Imala je pravo. U

Vukovaru su me dočekali kao da sam jučer otišao.

Obitelj Eltz u Vukovaru uživa dobar glas. Moju su majku svi voljeli. Bilo je poznato da ako grofici dodeš s nekom zamolbom, nećeš biti odbijen. Plaću za svoje radnike smo vrlo jednostavno određivali, davali smo im dvostruko više nego što bi za isto zapošljenje dobili u državnoj službi. Održavali smo i ubožnicu za siromašne i onemoćale, te sklonište za siročad. Sve se to u Vukovaru zna isto kao što se zna što je sve nama pripadalo.

Riječ: Koliki je zapravo bio "ostatak" Vaše imovine i jeste li zatražili da Vam se to vrati?

Eltz: Neposredno prije odlaska posjedovao sam dvije kuće u Zagrebu, dvorac u Vukovaru i oko 5000 hektara šume, vinograda i oranica. Zatražio sam povrat imovine, ali do dana današnjeg ništa mi nije vraćeno.

U početku, 1990., nije bilo čovjeka u Hrvatskoj koji mi ne bi odmah sve vratio, no kako je vrijeme odmicalo počelo se razmišljati na način: "mora li se to uopće vratiti?", "pripada li njemu doista sve to?" i tome slično.

Ja se, na primjer, osjećam čudno i pomalo smiješno kad god boravim u Zagrebu, jer stanujem u zgradama Mažuranićevom trgu, koju sam 1936. kupio, a sada za jedan stan u istoj zgradi plaćam stanarinu gradu Zagrebu.

Riječ: Bili ste saborski zastupnik i član HDZ-a. Kako to da Vam vaši stranački kolege nisu pomogli?

Eltz: U Saboru sam bio osam godina, prvo kao neovisan zastupnik Vukovara, a birali su me 1992. Vukovarčani. Od 1997. sam bio u saboru kao zastupnik HDZ-a. U HDZ sam se učlanio tako kasno upravo iz razloga što sam zatražio povrat imovine, pa nisam želio da mi se iza leđa šapuće kako sam stranci pristupio samo da bih za sebe izvukao korist.

Ja sam o povratu govorio s predsjednikom Tuđmanom, išao od jednog predsjednika vlade do drugog – a u ono vrijeme su se često mijenjali – no odgovor je bio gotovo uvijek isti: "Uskoro će doći zakon o denacionalizaciji, već je u pripremi" ili tome slično. Tako je to išlo iz godine u godinu dok na kraju nisam dobio rješenje o odbijanju mog zahtjeva.

Riječ: Kako je obrazloženo odbijanje povrata?

Eltz: U Hrvatskoj tumače da sam ja dobio odštetu od Njemačke države, jer misle da je ono što se zvalo "Lastenausgleich" bila odšteta. Ja imam pismene dokaze da to nije točno. Žalio sam se i sada očekujem novo rješenje. Još uvijek se nadam,

mislim da sam zaslužio da mi se vrati moje. Učinio sam za Hrvatsku koliko sam mogao i još uvijek činim. Kao počasni član Vijeća Europe neumorno zagovaram hrvatske interese. Nažalost danas za Hrvatsku malo tko ima sluha.

Mnogi su mi govorili, da sam u više prilika i na više mjestu trebao dati mito, pa bi stvar bila davno rješena.

Riječ: Odbili ste davati mito?

Eltz: Potkupljivanje odlučno odbijam, jer je protuzakonito i jer ne želim poticati korupciju koje u Hrvatskoj ionako ima previše. Ta sramotna pojava je u stvari znak siromaštva, ali ne samo to. Kod mnogih je nestao osjećaj časti i poštenja, pomanjkanje morala doživljavate svuda oko sebe. To je nasljeđe koje vučemo još iz kraljevine Jugoslavije koja je bila vrlo korumpirana država, a potom naravno i iz komunizma.

Riječ: Zanima li Vašu djecu ta imovina u Hrvatskoj?

Eltz: Imam devetoro djece, pet kćeri koje su sve udate i četiri sina. Moj nasljednik je zapravo najstariji sin Karl, njega zanima samo imovina ovdje u Njemačkoj. Dva sina su se zaredila, najmlađi, Johannes je kanonik u Limburgu, a Michael je redovnik benediktinskog reda. Jedini kojeg bi možda zanimalo taj imetak je moj sin Georg. On je naučio hrvatski, živi u Zagrebu i Beču i suvlasnik je "Doma", najvećeg privatizacijskog fonda u Hrvatskoj.

Od svih imanja, tu se sva moja djeca slažu, zamak Eltz, onaj u blizini Mosela na rijeci Eltz, mora ostati u obiteljskom vlasništvu.

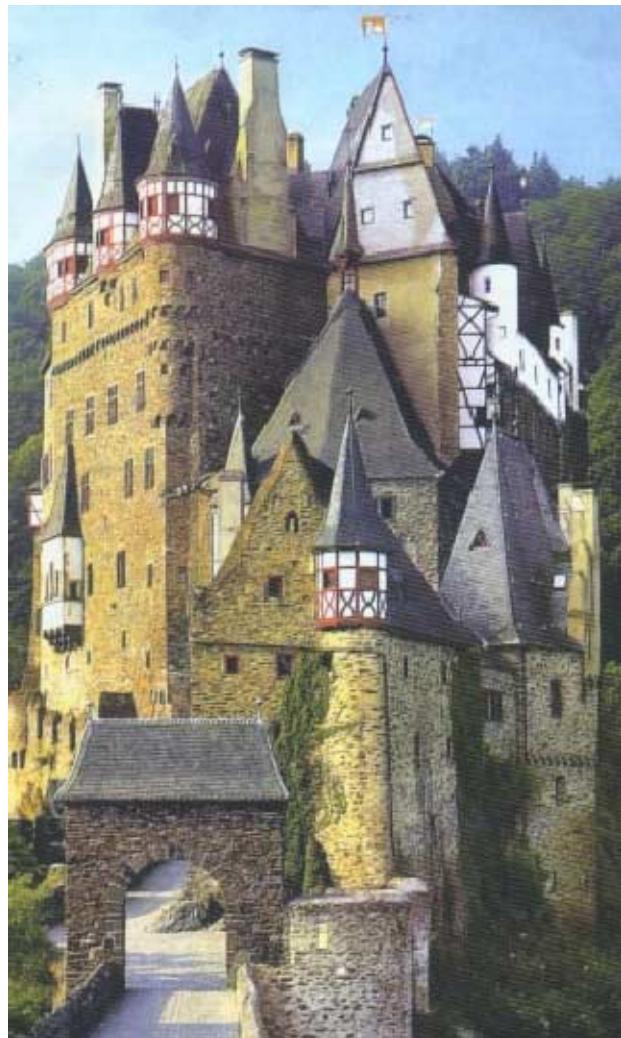
Riječ: Vaš dvorac u Vukovaru je gotovo do temelja razoren. Imate li ga namjeru obnoviti ako Vam se imovina vrati?

Eltz: Kad sam, devedesetih, došao u Hrvatsku nisam vjerovao da će nam se dogoditi to što se je dogodilo 1991. Ja sam se tada zatekao u Vukovaru, usred pucnjave s kalašnjikovom na ramenu, ja 70-godišnjak. Kako su mi prijetili povukao sam se iz Vukovara u Vinkovce, gdje sam često, pod stalnom neprijateljskom vatrom, obitavao u rovovima između Nuštra i Marinaca.

Dvorac su topovskom artiljerijom pogodili 1700 puta, a da pritom nisu uspjeli srušiti svodove u prizemlju. Dakle nije srušen do temelja i mogao bi se dosta lahko obnoviti. Trebalo bi samo oko 20 milijuna maraka, ali ja ih nemam.

Riječ: Bili ste u rovovima, dakle na bojišnjici. Niste se bojali?

Eltz: Ne, nisam se bojao, ništa gore od pogibije nije mi se moglo dogoditi. Osjećao sam se dužnim biti tamo gdje su naši dečki umirali. Iz Zagreba nije dolazila podrška, bili smo prepušteni samima sebi. Ja sam onda bio taj koji je momcima pružao moralnu podršku. Želio sam naprsto da osjetete da se netko o njima brine. Bitku smo izgubili, Vukovar je pao, a njime i mnogobrojne žrtve, 1600 na našoj i 14000 na srpskoj strani. Srbi su imali skoro 10 puta više žrtava od nas, ali to je slaba ili gotovo nikakva utjeha. Svaki Vukovarčanin će vam reći da ih je Zagreb izdao, a Zagreb će to naravno nijekati. Vukovar je zapravo bio žrtva čija je tragedija trebala utjecati na međunarodnu zajednicu da prizna Hrvatsku.

Zamak Eltz nad istoimenom rijekom

Riječ: Kada je Hrvatski odbor u Wiesbadenu (HOW) u prosincu 1991. upriličio priredbu zbog nujave priznanja hrvatske neovisnosti (koje je i uslijedilo u siječnju 1992.) došli ste i održali nam prekrasan govor. No naša je suradnja započela već prije godinu i pol u vrijeme "balvanske revolucije" Srba u Hrvatskoj i prvog vala izbjeglica i prognanika pod čijim je teretom trpio Drniš. Stupili ste tada u vezu s HKZ-om Wiesbaden, te je, Vašim

zalaganjem zajedno s Malteškim vitezovima, započelo veliko prikupljanje pomoći za prognanike u Drnišu.

Kako ste saznali za nas?

Eltz: Za Hrvatsku kulturnu zajednicu Wiesbaden sam saznao preko naše Biskupije u Limburgu kojoj ste se vi tada već obratili za pomoć. Još se dobro sjećam našeg prvog sastanka koji je trajao dugo u noć, ali koji je donio plodne rezultate.

Stupio sam također u vezu s gradonačelnikom Mainza, Jockel-om Fuchs-om koji je vodio Njemačko-jugoslavensko društvo, pa smo odlučili zaboraviti Jugoslaviju. Utemeljili smo potom Njemačko-hrvatsko društvo i pokrenuli pomoć za Hrvatsku.

Riječ: Kolika je zapravo bila zasluga iseljeništva u promičbi Hrvatske i njene neovisnosti?

Eltz: Vrlo velika i to iz dva razloga. Prvo, 450 tisuća Hrvata koliko ih ovdje živi zasigurno je utjecalo na javno mnijenje u Njemačkoj i pospiješilo spremnost na priznanje RH. Drugo, Hrvati su ovdje cijenjen narod, a to su postigli svojim ponašanjem. Stoga je vrlo važno da veza Hrvata u inozemstvu s maticom bude dobra i čvrsta i u budućnosti.

Riječ: Predsjednik Tuđman je želio da budete hrvatski veleposlanik u Bonnu. Zašto ste to odbili?

Eltz: Slušajte, punih dvadeset godina sam bio veleposlanik Malteškog reda u Bonnu i vrlo dobro sam znao kakva je to dužnost. Koliko god sam predsjednikov poziv osjetio kao čast, ipak smo bolje prošli postavljanjem službenog veleposlanstva 1992. godine. Na kraju krajeva, i o mojoj dobi je trebalo voditi računa.

Dvorac Eltz u Vukovaru prije razaranja

Riječ: Ali po Vašem izgledu i djelima ne bi se reklo da su Vam godine smetnja!

Grof Eltz Vukovarski s u rednicom Riječi

Eltz: Odgovorit ću vam njemačkom uzrečicom, jer ju je teško prevesti na hrvatski: "Es geht mir gut, aber ich gehe nicht gut!". Vidite da se ne odvajam od štapa, stalno ga imam uza se.

Riječ: U ime naših čitatelja i u ime uredništva, zahvaljujem Vam na vremenu poklonjenom Riječi.

Razgovor vodila: Biserka Andrijević

O S V R T

Pravo na mišljenje

Ne treba se puno truditi da bi se dokazalo da je glasna i uvjedljiva Hrvatska, ona koja ne priznaje kulturu dijaloga i uvažavanja drugačijeg mišljenja, ona kojoj nije stalo do tolerancije, mnogo vidljivija i prisutnija u javnom životu od Hrvatske u kojoj se zagovara civiliziraniji i kultiviraniji način ophodjenja.

Guranje na "prvu crtlu bojišnice" najprostijih i najvulgarnijih, onih spremnih na izazivanje zbog izazivanja, na galamu radi tobožnje vlastite sigurnosti ili položaja, postaju jamstvo čitanosti i gledanosti. Takve spodobe koje ne pridonose kakvoći obaviještavanja, postaju preko noći medijske zvijezde, iako su im poruke vrlo sumnjive vrijednosti, što znači da im je jedino stalo do toga da bukom i vikom nadjačaju one koji govore i misle drugačije kako ne bi, ne daj Bože, taj drugi glas slučajno pao na plodno tlo.

Temeljno pravo na drugačije mišljenje u Hrvatskoj je i dalje pod zabranom a oni usamljeni pojedinci koji se oglase drugačijim stavom bivaju nadglasani, kako s lijeva tako i s desna, deračinom i prostačkim vrijedanjem. U proteklih deset godina hrvatske samostalnosti dovoljno je bilo na nekoga uprti prstom da bi ga se pribilo na stup srama, proglašilo nepodobnim i neprijateljem Hrvatske. Posebno su na udaru oni koji bez dlake na jeziku nazovu neke stvari pravim imenom (pretvorba i privatizacija, 200 tisuća novih radnih mjeseta, loš sporazum sa Slovenijom, sporost pravosuđa itd.) što im suprotna strana često bez ikakvih dokaza osporava ne birajući pri tom sredstva za

uštkivanje. Problem je kada žrtvama huškačkih napada postanu oni koji su navikli na drugačiju sredinu, koji smatraju da je istina jedino mjerilo izrečenog mišljenja, i da nije na odmet objaviti narodu pravo stanje stvari. Vrijedanja, a vrlo često i prijetnje, pokazala su se kao dobra pouka za sve one koji su pomislili da se nešto u ozračju promjenilo i da se otvaraju novi vidici za sve koji misle bar malo drugačije. Iza grlatih bukača obično stoje dobro uhranjene mecene kojima nije stalo do toga da Hrvatska postane punopravna članica zapadnoeuropejskih udruženja a samim tim i zemlja napretka u kojoj bi gospodarski porast zaustavio val iseljavanja.

Odbijanje i strah od obzirnosti koju se maltene izjednačava s davлом, kronična je bolest zatvorenih i samozadovoljnih društava za koje se, ako tako nastave, ne nazire svjetlo na kraju tunela. U zatvorenim, samozadovoljnim društvima vlada zakon "tko jači, taj kači" a snošljivost i pravo na drugačije mišljenje trebalo bi spaliti na nekakvoj novovjekoj lomači. Postavlja se pitanje što je s nama koji već desetljećima živimo i radimo u visokorazvijenoj Njemačkoj, imamo li pravo na drugačije mišljenje? Odgovor ćete najlakše dobiti ako na nekom skupu kojega organiziraju neki ogranci domovinskih političkih stranaka, postavite pitanje koje nije u skladu s mišljenjem nazočne većine. Javite mi, kako ste prošli.

Ivek Milčec

O H R V A T S K I M

U D R U G A M A

HKD "Tin Ujević"

HKD "Tin Ujević" utemeljeno je u studenom 1999. godine u Nürnbergu, a već na osnivačkoj večeri priredili smo koncert hrvatske šansone s izvoditeljicama Ladom Kos i Lelom Margitić. Ime smo udrudi dali po Tinu Ujeviću žečeći time odati počast tom velikom i tragičnom hrvatskom pjesniku, iako smo svjesni nemogućnosti da se udruga bavi prvenstveno književnošću. Danas se sve manje čita, slabo poznajemo svoje pisce i pjesnike, pa pokušavamo šansonom i monodramom približiti našoj publici literarne tekstove. Prije samog utemeljenja nas jedanaestero, prvenstveno Hrvati studenti rođeni u Njemačkoj; sastajali smo se više puta i razgovarali o pokretanju jedne udruge za upoznavanje i njegovanje hrvatske kulture. Našu grupu su činili: Sandra i Berislav Badanjak, Marija i Danijela Bakula, Klara Marić, Andreas Herzeg, Ana, Damir i Branimir Karačić i Dinka i Branko Brčinović. Želja nam je pratiti kulturna zbivanja u Hrvatskoj i jedan dio toga pokazati i ovdje u Nürnbergu, a i njemačke sugrađane upoznati s našom kulturom.

Sada je trenutno u modi world music – etno glazba, pa je gradski ured za kulturu prošle godine na naš poticaj priredio koncert Lidije Bajuk i grupe Legen u velikoj dvorani – Tafelhalle. Za ovu godinu predviđeli smo

koncert Tamare Obrovac i njene prateće grupe u istoj dvorani. Također namjeravamo predstaviti pjesničko djelo Tina Ujevića i to dvojezično, jer njegova se djela i dalje prevode i čitaju iako je od njegove smrti prošlo skoro pedeset godina.

Odziv na program naše udruge nije velik, jer naši sunarodnjaci nisu baš voljni sudjelovati u našim nastojanjima. Ima nas trideset članova, a na naše predstave dolazi 20-50 posjetitelja, što je jako mali broj s obzirom da u Nürnbergu živi oko šest tisuća Hrvata. Podržava nas materijalnom i logističkom pomoći Gradska ured za kulturu, a pomaže nam i Hrvatska katolička misija.

Tijekom dvije godine našeg djelovanja uspjeli smo upriličiti koncerte hrvatske šansone, etno-glazbe i jazz-a, igrokaze i monodrame s poznatim hrvatskim umjetnicima. Na kraju ovog kratkog predstavljanja navodimo našu adresu za sve one koji nam se žele obratiti:

HKD "Tin Ujević" Nürnberg

Branko Brčinović

Kroatische katholische Mission

Alemannenstr. 38

90443 Nürnberg

Bilingualismus zwischen Theorie und Praxis

Versucht man das Wort Zweisprachigkeit zu definieren, stößt man bereits auf die erste Schwierigkeit. In der Literatur herrschen sehr verschiedenen Definitionen von Zweisprachigkeit vor. Einige Sprachwissenschaftler bezeichnen nur dann eine Person als zweisprachig, wenn sie beide Sprachen perfekt beherrscht. Andere sprechen wiederum schon dann von Zweisprachigkeit, wenn die Person Äußerungen in der fremden Sprache versteht ohne diese auch aktiv zu beherrschen. Heucherts Definition von Zweisprachigkeit scheint diese beiden extremen Ansichten in der Mitte zu vereinen. „Danach sind diejenigen Personen als zweisprachig zu bezeichnen, deren Beherrschung beider Sprachen alle ihre wichtigen Lebensbereiche abdeckt. Es besteht ein gewisses Gleichgewicht sowie eine Ausgewogenheit der Sprachkompetenz“ (Heuchert, S. 22). Dieses Modell der ausgewogenen Zweisprachigkeit verlangt dem Sprecher keine perfekte Beherrschung beider Sprachen ab, allerdings sollte der Sprecher in den meisten Situationen in der Lage sein, sich sowohl in der einen als auch in der anderen Sprache zu verständigen.

Des weiteren muss in der frühen Zweisprachigkeit zwischen dem Doppelspracherwerb und dem Zweitspracherwerb unterschieden werden. Der Doppelspracherwerb liegt bei Kindern vor, die von Beginn an in zwei Sprachen erzogen werden. Das betrifft vor allem Kinder, deren Eltern verschiedene Muttersprachen sprechen. Der Zweitspracherwerb liegt bei Kindern vor, die nach der Muttersprache die zweite Sprache erst zu einem späteren Zeitpunkt erlernen. Das trifft vor allem bei den Kindern von Migranten zu, die in der Regel zu Hause mit der Familie die Muttersprache sprechen, und bei denen die Zweitsprache deutsch erst später im Kindergarten oder beim Spielen mit Gleichaltrigen hinzukommt. Dabei handelt es sich um einen natürlichen oder ungesteuerten Zweitspracherwerb, der in Kommunikationssituationen im täglichen Leben stattfindet und nicht im gezielten Fremdsprachenunterricht.

Ein Kind durchläuft beim Spracherwerb unterschiedliche Entwicklungsstufen. Diese Entwicklungsstufen sind im Doppelspracherwerb und im Zweitspracherwerb verschieden. Auch hier muss zwischen diesen beiden Möglichkeiten des

Erlernens einer Sprache unterschieden werden. Ein Kind, das beide Sprachen parallel lernt, hat in der ersten Entwicklungsstufe, welche bis zum zweiten Lebensjahr reicht, bis dahin sollte auch der Sprachbeginn des Kindes erfolgt sein, einen geringen aktiven Wortschatz mit Wörtern aus beiden Sprachen. Das Kind ist nicht in der Lage von einer Sprache in die andere zu übersetzen. Es befindet sich im Stadium der Mischsprache, wahrscheinlich werden beide Sprachen als ein linguistisches System angesehen. Die zweite Entwicklungsstufe setzt ungefähr mit dem zweiten Geburtstag ein. Sie ist durch einen größeren aktiven Wortschatz zum Benennen von Gegenständen, Handlungen und Funktionen in beiden Sprachen gekennzeichnet. Das Kind sieht sich immer mehr in der Lage die Sprachen nach Personen zu trennen. In dieser Phase tritt das Phänomen der Doppelung auf. Möchte das Kind etwas betonen, verwendet es nacheinander Worte in beiden Sprachen. Außerdem überträgt das Kind in dieser Entwicklungsstufe grammatische Strukturen aus der jeweils anderen Sprache. Es ist zu bemerken, dass im Doppelspracherwerb grammatische Strukturen nicht parallel erworben werden, sondern zeitlich versetzt, und zwar je nach Komplexität der Sprachstruktur und der Intensität der Sprachbenutzung. Die dritte Entwicklungsstufe ist im Alter von drei bis vier Jahren festzusetzen. In diesem Lebensabschnitt kann das Kind die Sprachen voneinander trennen. Es ist außerdem in der Lage, seine Kommunikationspartner in der jeweiligen Sprache anzusprechen. Es treten nur noch minimale Übertragungen auf.

Beim natürlichen Zweitspracherwerb durchläuft das Kind ebenfalls drei Entwicklungsstufen. Da das Kind beim Zweitspracherwerb aber bereits eine Sprache erworben hat, können die jeweiligen Entwicklungsstufen nicht miteinander verglichen werden. Allgemein kann folgendes festgehalten werden. Das Kind orientiert sich im Zweitspracherwerb grundsätzlich an den gleichen Prinzipien aus der Muttersprache, also am sprachlichen Vorwissen, welches es hat. Das Kind ist sich des syntaktischen Prinzips (Satzstrukturbau) von Sprache bewusst. Beim Vergleich der Muttersprache mit der Zweitsprache ermöglichen Parallelen in Konzept und Aufbau einzelner

Teilbereiche das Überspringen bestimmter Phasen. Unterschiede verlangen allerdings die gleichen kognitiven und semantischen Entwicklungsstadien wie beim Erstspracherwerb (Semantik = Bedeutungslehre). Es verwundert demnach nicht, dass sich der Erstspracherwerb und der Zweitspracherwerb, die Entwicklungsstufen betreffend, sehr ähneln. In der ersten Entwicklungsstufe gestalten sich erste Äußerungen des Kindes in Form von Kopula-Sätzen, das heißt Ist-Sätzen. Die erste Entwicklungsstufe ist auch die Phase der Einwort- und Zweiwortäußerungen, wie zum Beispiel „in Bett“ oder „du nicht“. In der zweiten Entwicklungsstufen kommen Sätze mit Vollverben und modalen Hilfsverben hinzu (gehen, machen, können, wollen). Die Satzstruktur wird ebenfalls in dieser Zeit erworben. In der dritten Entwicklungsstufe setzt schließlich die Wortschatzerweiterung ein. Diese, die Aussprache und die grammatischen Strukturen werden parallel erworben und greifen ineinander.

Welche Kinder in einer besseren oder schlechteren Position sind, diejenigen, die zwei Sprachen parallel erlernen müssen oder diejenigen, die das Vorwissen einer bereits erlernten Sprache für die zweite verwenden können, lässt sich nicht so einfach beantworten. Hinzukommt, dass der natürliche Zweitspracherwerb erst seit kurzer Zeit erforscht wird, während dem Doppelspracherwerb schon lange Beachtung geschenkt wird. Ein Kriterium für die Qualität der Sprachbeherrschung scheint allerdings der Kodewechsel zu sein. „Der wechselseitige Gebrauch beider Sprachen, bei dem die Abschnitte (Sequenzen) aus der jeweils einen oder anderen Sprache klar voneinander unterscheidbar, also nicht vermischt sind, wird als Kodewechsel bezeichnet“ (Heuchert, S. 35). Dieser Kodewechsel tritt auf verschiedenen Ebenen auf. Ein Wechsel auf der Satzebene bedeutet, dass ein Satz in einer Sprache erfolgt, der nächste in der anderen. Der satzinterne Wechsel beinhaltet, dass einzelne Wörter oder längere Sequenzen im Satz in der anderen Sprache erfolgen. Schließlich kommt es noch bei festen Redewendungen zum Kodewechsel. Das sind seine drei häufigsten Anwendungen. Untersuchungen haben nämlich ergeben, dass der Kodewechsel im allgemeinen auf ein hohes Niveau zweisprachiger Kompetenz hinweist, was aber nicht heißt, dass Kinder dazu beide Sprachen fließend sprechen müssen. Da dieser Kodewechsel ein „sauberes“ Wechseln der Sprachen bezeichnet, scheint der Trennung der beiden Sprachen eine große Bedeutung zuzukommen. Es ist sehr wichtig, dass das Kind zwischen den zwei erworbenen Sprachen unterscheiden kann, denn nur so ist es möglich, das unerwünschte Phänomen der Mischsprache zu umgehen. Als nützlich erweist sich

an dieser Stelle die Trennung der Sprachen nach Personen oder im Sinne einer räumlichen Trennung, das heißt, dass zum Beispiel die Mutter mit dem Kind nur die Muttersprache spricht und der Vater nur deutsch, oder dass zu Hause nur die Muttersprache gesprochen wird und draußen, wie etwa im Kindergarten oder auf dem Spielplatz, nur deutsch gesprochen wird.

Auch wenn sich die Frage nach den Vorteilen und Nachteilen im Doppelspracherwerb und im natürlichen Zweitspracherwerb nicht beantworten lässt, und es somit noch immer nicht das eine richtige Rezept für den frühen Bilingualismus gibt, so ist zumindest der Schluss, zu dem die Forschung der Sprachwissenschaft gekommen ist, dass frühe Zweisprachigkeit keine zu große Belastung für das Kind ist, schon ein großer Erfolg. Man ist zur Feststellung gekommen, dass der Mensch eine spezifische Spracherwerbsfähigkeit besitzt, die gegen den Einfluss äußerer Faktoren und damit auch gegen die Manipulierbarkeit des Lernprozesses weitgehend resistent ist. Grundsätzlich kann man davon ausgehen, dass Kinder bis zum Alter von 12 Jahren in der Lage sind, jede Sprache akzentfrei zu beherrschen, die zweite ebenso gut wie die erste. Mit dem Eintritt in die Pubertät verläuft das Erlernen einer Sprache anders, vor allem aber langsamer. Die Leichtigkeit scheint zu diesem Zeitpunkt allmählich verloren zu gehen. Während früher gegen eine zweisprachige Erziehung argumentiert wurde, so ist man heute gegenteiliger Meinung und befürwortet diese. Gerade was den Zweitspracherwerb betrifft, haben Forschungen ergeben, dass bereits gefestigte Kenntnisse in einer Sprache von großer Wichtigkeit sind. Sie erleichtern das Erlernen jeder weiteren Sprache. Aus diesen Gründen werden Migranten heutzutage ermutigt, ihren Kindern die Muttersprache beizubringen, entgegen mancher Angst von Eltern, die deutsche Sprache könne darunter leiden. „Untersuchungen aus verschiedenen Ländern haben gezeigt, dass der Erfolg beim Erwerb der zweiten Sprache im wesentlichen von den Bemühungen zur Förderung der Muttersprache abhängt“ (Heuchert, S. 29). Im Gegenteil, ein Beharren der Eltern darauf, den Kindern deutsch anstatt der Muttersprache beizubringen, führt dazu, dass die Kinder das oft fehlerhafte deutsch der Eltern annehmen. Hätten sie allerdings eine Sprache richtig erworben und gefestigt, so sähen sie sich später in der Lage die zweite Sprache schnell und leicht zu erlernen. An dieser Stelle fehlte es bislang an Aufklärung für die oftmals verunsicherten Eltern.

Dank dieser Erkenntnis wird mittlerweile die Muttersprache sogar in Kindergärten gefördert. Das Institut für interkulturelle Pädagogik im

Elementarbereich in Mainz arbeitet mit 40 Kindertagesstätten in Mainz zusammen. Es bietet Fort- und Weiterbildung für ausländische Erzieherinnen und Erzieher zu den Themen Mehrsprachigkeit und interkulturelle Erziehung an. Dadurch sehen sich diese Kindertagesstätten in der Lage Erzieherinnen und Erzieher mit einer Qualifikation in einer Migrantensprache einzustellen. Es handelt sich hierbei gezielt um Migrantensprachen und nicht um die Prestigesprachen wie Englisch oder Französisch.

Beim Besuch einer solchen Kindertagesstätte in Mainz und bei der Befragung der Leiterin haben sich interessante Einblicke ergeben, unter anderem zum Beispiel gerade auf die Frage, welche Kinder nun im Vorteil seien, diejenigen, die doppelsprachig aufwachsen, oder diejenigen, die beim Eintritt in den Kindergarten, noch gar kein deutsch sprechen. Die Antwort aus der Beobachtung in der Praxis fiel wie folgt aus: „Bei mehrsprachigen Kindern treten im allgemeinen Sprachverzögerungen in beiden Sprachen auf. Wir haben beobachtet, dass bei Kindern, die beim Eintritt in den Kindergarten kein deutsch sprechen, und für die alles fremd ist, Ängste entstehen, die dazu führen können, dass die Kinder weinen und sich zurückziehen. Allerdings sind die Kinder, bei welchen eine Sprache bereits sehr gut entwickelt und ausgeprägt ist, in der Lage, die Zweitsprache innerhalb kürzester Zeit zu erlernen. Sie brauchen meist nur drei bis sechs Monate, um sich gut ausdrücken zu können. Sprachlich gesehen sind diese Kinder klar im Vorteil. Die Lernerfolge sind aber individuell unterschiedlich. Wir haben für beide Fälle sehr positive Ergebnisse“.

Ich bin selbst mit zwei Sprachen groß geworden, wobei es sich bei mir um den Zweitspracherwerb gehandelt hat. Ich habe erst mit dem Eintritt in den Kindergarten deutsch sprechen gelernt. Aus den Erzählungen meiner Eltern kann ich entnehmen, dass ich im Kleinkindalter mit Leichtigkeit kroatisch und später deutsch gelernt haben muss. Aus heutiger Sicht kann ich nur sagen, dass ich froh bin zwei Sprachen zu beherrschen ohne mich überhaupt an mühseliges Lernen erinnern zu können. Für mich bringt die Kenntnis jeder weiteren Sprache nur Vorteile mit sich, der Fremdsprachenunterricht in der Schule fällt leichter, man kann sich im Urlaub auf der Muttersprache verständigen, der Horizont ist allgemein erweitert. Es wäre doch schade, wenn man die Möglichkeit hat, diese ungenutzt zu lassen. Meiner Meinung nach ist die Frage nach dem Erfolgsrezept nicht so wichtig, schließlich bietet sich oftmals gar nicht erst die Auswahlmöglichkeit, ob man sein Kind nun doppelsprachig erziehen möchte, oder ob es mit der Zweitsprache erst später konfrontiert werden soll. Haben die Eltern unterschiedliche Muttersprachen, so steht bereits fest, dass das Kind beide Sprachen parallel erwerben muss. Lediglich bei Paaren mit der selben Muttersprache stellt sich diese Frage. Fest steht jedenfalls, dass das Erlernen von zwei Sprachen einem Kind durchaus zugemutet werden kann, auf welchem Wege auch immer. Erfreulich ist dabei auch, dass die Literatur jedermann mittlerweile darin unterstützt und die Vorteile erkennt, und nicht länger nur Nachteile sieht.

In diesem Sinne: Nur Mut!

Iva Andrijević

Novi članovi Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden

Kornelija Reitel

Blaženka Đurasek

**Želimo im dobrodošlicu i čvrsto vjerujemo u plodnu suradnju na
dobrobit naše udruge i cijele hrvatske zajednice u Wiesbadenu i okolici !**

Istra u pet dana

Kroz Istru prolazim skoro svake godine barem jedan put. Svejedno ne mogu kazati da Istru poznajem. Ona je za mene, kako bi Branko Fučić rekao, terra incognita – nepoznata zemlja. Prolazeći Istom vidim kako je to zapravo zanimljiva zemlja. Naročito zanimljivo izgledaju istarski gradići koji su se svi smjestili na vrhu većeg ili manjeg brda i doista pružaju dojam gradova sagrađenih na stijeni kojeg ne može odnijeti svaka bujica, i kojih se ne može sakriti kako bi to rekao Isus u svojim parabolama o Kraljevstvu Nebeskom.

Od redakcije naše Riječi sam dobio zadatok napisati o Istri nešto subjektivno, kao neku osobnu reportažu. Idem je dakle malo bolje upoznati. Krećem 8. veljače u 9 sati u jutro. Tamo uostalom imam mnogo rodbine i prijatelja koji će mi za nekoliko dana rado dati konačište. Usput se javljam i rođaku Enzu koji u Istri pozna tako reći sve relevantne ljude pa će mi tako možda moći upriličiti i koji susret s nekim od njih. Velim mu da ču u Fažanu, gdje on živi, stići oko devet sati na večer, najkasnije u deset.

Trebam autom prevaliti oko 1000 km. Putem slušam radio, kasete, ali dosta vremena ugasim radio i puštam mašti da odluta kamo je slučajnost odnese. No mene put vodi u Istru i moje se misli, naravno, motaju oko Istre. Tako se sjetih i jedne recitacije s proslave tisućugodišnjice Hrvatskog kraljevstva o čemu moj otac u svojim bilješkama piše:

Jadran sad bije u slobodne stijene
Krenite s njima kraljevske sagene
Krenite naprijed, Istra vas čeka,
Istra i Rijeka, Zadar na moru...

Sjetih se i teksta što su ga Lučani (to su stanovnici mjesta Luke na Dugom otoku) napisali u svojoj zavjetnoj crkvici sv. Nikole:

SAGRADIŠE SELJANE PRIGODOM
HILJADUGODIŠNICE KRALJA TOMISLAVA
PRVOGA
...
SV. NIKOLA ČUVAJ PUTNIKE NA MORU. SV.
NIKOLO, ČUVAJ I POVRATI NAM
ZAROBLJENU BRAĆU ISTARSKE HRVATE.
LUKA, NA SV. NIKOLU 1926.

Kamo to treba sv. Nikola "povratiti" Istarske Hrvate, kad oni, kako neki kažu, nikad nisu bili u sastavu Hrvatske? Pa dalmatinski Hrvati, a valjda i drugi, znaju da su Istra i Hrvatska već više od tisućljeća dijelile istu sudbinu: kao i u Istri jedan se dio Hrvatske nalazio pod austrijskom a drugi pod mletačkom upravom. Jedino što Istrom nisu nikada vladali Turci, ali se i u Istri osjetila turska sila jer su tamo stizali mnogi izbjeglice koji su pred njima bježali. I sada na jednom, nakon Prvog svjetskog rata, dalmatinski Hrvati izražavaju svoju žalost što su istarski Hrvati isključeni iz zajdništva u kojemu su stoljećima zajedno živjeli.

Istra je skoro cijelo 19. i prva dva desetljeća dvadesetog stoljeća, kao i Dalmacija, bila pod austrijskom upravom. Austrijanci su započeli s turizmom u Istri i na Brijunima, Austrijanci su od Pule napravili svoju glavnu ratnu luku i Austrijanci su bili ti koji su Pulu povezali sa željzničkom mrežom u srednjoj Europi. U toj austrijskoj upravi je ipak jedna stvar malo čudna: Austrijanci nisu hrvatsko pučanstvo nastojali ponijemčiti nego su Talijanima dopustili da u objema pokrajinama divljaju svojim nacionalizmom. U tom su smislu bila zadnja dva desetljeća 19. i prva dva 20. stoljeća najbolnija. Bila je to žestoka borba protiv hrvatske glagoljice u obje pokrajine, a upravo su Istra i Dalmacija kroz stoljeća bile područja gdje je glagoljica bujala, to su bile pokrajine kojima je glagoljica dala dušu. U objema pokrajinama je vladala ista pismenost, govorio se isti govor (čakavski), u bogoslužju su se služili istim knjigama. Štoviše i na istim (mletačkim) su galijama muškarci bili galioti (tj. robovi). Naravno je da potomci takvih ljudi, djeca takve prošlosti nisu htjeli biti Talijani. Trebalo je za to glagoljicu uništiti i na taj način izbrisati njihovo pamćenje.

I zamislite, upravo su u Istri u vrijeme svoje dvadesetgodišnje uprave Talijani između dva svjetska rata sve moguće glagolske spomenike kulture do kojih su mogli doći uništavali. Kolike su kulturne vrednote ti, na ovom se mjestu mora reći, barbari uništili, to nitko ne zna. To se može samo naslućivati. A sve samo zato, što su ti glagoljaši i u Istri i u Dalmaciji trebali postati Talijani. Nažalost bilo ih je koji su iz tko zna kojih razloga to i postali.

Kad sam poslije nove godine prolazio Istrom, kupio sam novine što izlaze u Puli: Glas Istre. Tu sam naišao na jednu stranicu gdje jeadan novinar (ili novinarka?) pita poznate hrvatske kulturne djelatnike iz Istre, što oni misle, što je to ono najznačaje što je Istra dala kulturi i civilizaciji Europe. Jedan je rekao da je to pulska Arena, drugi da je to Eufrazijeva bazilika u Poreču, jedna je spomenula talijanskog književnika hrvatskog (istarskog) porijekla Fulvija Tomizzu, spomenut je i Herman koji je bio rodom iz Istre i zbog toga u znanosti nazvan Dalmatin (jer je Istra po njihovom tadašnjem poimanju spadala u provinciju Dalmaciju) i o njemu je u ovom časopisu svojedobno pisao Marijan Batinić. On je (Herman) pred 900 godina prevodio djela arapskih i grčkih učenjaka i filozofa s arapskog na latinski. On je uopće prvi prevodilac Kurana na jedan europski (latinski) jezik. Jedan je pak rekao da je glagoljica, tj. prilog Istrana glagoljici, ono najznačajnije što je Istra čovječanstvu dala. Ja bih se s time složio, jer je, niti trideset godina nakon Gutembergovog prvočaska Biblike, u Roču pripremljen za tisak naš Prvotisk glagoljskim pismenima: Misal po zakonu dvora rimskoga (1483.). Gdje je Misal tiskan, to se još ne zna. A Gutemberg, izumitelj umjetnosti tiskarstva, proglašen je zbog toga čovjekom drugog tisućljeća.

To je dakle ono (ima sigurno još što god) što ja o Istri znam pa želim prokrstariti malo kroz nju i nešto od tih spomenika vidjeti vlastitim očima i štograd još naučiti.

Zbog gužve na cestama, magle u zraku i umora u očima (morao sam napraviti podužu stanku odmora) stigoh na granični prijelaz Požane tek oko 10 sati. Do Fažane mi je još jedan sat vožnje pa tako kasnim dva sata.

Nakon 7 km vožnje od granice obasjani grad na gori: Buzet! Doista, lijepo ga je vidjeti tako obasjana. To moram priznati iako nisam prijatelj takvog rasipanja električnog svjetla.

U Fažanu stigoh malo prije 11 sati kod rođakinje koja, ima tome nekoliko godina, tamo ima prostranu novu kuću. Enzu se zbog tolikog zakašnjenja nisam niti javlja. Bilo mi je malo neugodno.

Kad sam mu se tek u jutro javio, rekao mi je da na večer trebam svakako doći kod njega. Prije toga kanim prokrstariti zapadnom Istrom..

U prvom redu želim vidjeti Poreč, grad još iz rimskog vremena s imenom Parentium. To je grad u kojem se bilo ukorijenilo kršćanstvo već u trećem i četvrtom stoljeću. To je grad koji je imao vlastite prvakršćanske mučenike. To je u prvom redu sv. Mauro zaštitnik grada.

Eufrazijeva bazilika u Poreču

Poreč je bio značajan grad i već nekoliko stoljeća kršćanski grad i sjedište biskupije. Biskup Eufrazije počinje sredinom VI. stoljeća graditi novu monumentalnu baziliku. Bilo je to doba Bizantske uprave Istrom, doba kad je car Justinijan vladao i Italijom. Naravno da su u ovom umjetničkom djelu preuzeti mnogi elementi bizantske umjetnosti onog vremena, štoviše stupovi s kapitelima i mobilijar u crkvi dovezeni su direktno iz Bizanta. Mozaici u njoj blistaju još danas istim sjajem.

Teško je naći stariju crkvu bilo gdje na svijetu, koja i nakon 1500 godina postojanja služi još uvijek istoj svrsi kao i na početku. A isto to vrijedi i za biskupsku palaču. Muhamed se nije bio tada niti rodio. I u tom su jedna i druga svojevrsni fenomen, pa nije čudo da je barem crkvu UNESCO uzeo pod svoju zaštitu kao spomenik u baštini čovječanstva.

Iz Poreča krećem na sjever u Novigrad. Dugi nasip koji u jednom dijelu prelazi u omanji most vodi kroz široko ušće Mirne, najveće rijeke u Istri. Plitko ali razmjerno široko korito se proširuje u zaravan od pjeska, mulja i vode koja jedva nadvisuje površinu vode. Na vodi i na pješčanim sprudovima mnoštvo galebova.

U Novigradu se i ne zaustavljam. Provozao sam se gradom, njegovim uskim ulicama. U Zadru su takve ulice već od uvijek zatvorene za automobilski promet. Napravio sam nekoliko snimaka i krenuo dalje prema Vižinadi.

U Vižinadi su fratri franjevci Trećoredci-Glagoljaši, kao i u Novigradu i u Kopru, nekoliko stoljeća imali samostan. To su fratri kojima je karizma biti s "malim" hrvatskim ljudima. Njihova prisutnost u tim mjestima ukazuje na ljude koji su tu živjeli. Samostan se nalazi u neposrednoj blizini Vižinade, u Božjem polju. Slikam pročelje crkve. Na pročelju čudna figura, ne razumijem je, a nikoga nemam pitati za smisao: ljudska okrunjena glava s dugim brcima i isplaženim jezikom.

Početkom veljače je dan još uvijek kratak pa moram žuriti dalje. Kratkoća dana i izmaglica su mi ipak smetnje u projektu koji sam zamislio ostvariti u ovih nekoliko dana. Ne mogu snimati panoramske slike. Ovo popodne je donekle iznimka, pa približivši se Grožnjanu, nakon Motovuna možda najpoznatiji grad na brdu u Istri, snimam ga sa susjednog brda.

Grad ima, prema podacima iz 1991., samo 193 stanovnika. Moglo bi ih u njemu, što se tiče veličine i broja kuća, biti berem tisuću ako ne i dvije.

Ušavši u Grožnjan nailazim na jednu umjetničku galeriju. Pred galerijom skulptura u drvu Euterpe, muze glazbenih

i likovnih umjetnika s kistom u jednoj i frulom u drugoj ruci.

Grožnjan

Krećem dalje za Oprtalj. To je grad slične veličine i slične arhitekture kao i Grožnjan ali stanovnika ima još manje: samo 104. Ulaz u grad su renesansna vrata, ugrađena u višekatnu zgradu koja je nekad očito bila u javnoj uporabi. Danas je ta zgrada bez krova. Jedan čovjek stoji na vratima, započinje razgovor. Pita na talijanskom, ja odgovaran na hrvatskom, jer ne znam dovoljno talijanski pa i on prelazi na hrvatski.

- Sviđa li vam se grad?

- O da, svakako. Ali gdje su ljudi? Jedva se koga može vidjeti. Tko su zapravo stanovnici Oprtlja: Hrvati ili Talijani?

- Ima nas svakavih. Čak i Engleza. A evo, tu kuću (pokazuje na kuću) je nedavno kupio jedan Nijemac.

Oprštam se s njim jer treba požuriti. Sunca će biti još samo sat vremena.

S tornja zvona zvone na električni pogon. Navješćuju da je sutra nedjelja. Pri tom je neobično to, što zvone uskladeno u točnom ritmu i naizmjence kao da to rade dva čovjeka koji znaju kako treba uskladiti zvonjavu dvaju zvona. U crkvi susrećem župnika. Pitam ga:

- Gdje se sutra u Istri može doživjeti misa pjevana na istarski način?

- Slabo ćete sutra u cijeloj Istri naći misu pjevanu na istarski način, jer su danas i sutra ljudi u maškarama.

- Šteta. A: ima li možda u Oprtlju glagoljskih spomenika. Čini mi se da sam o tome nekad nešto čitao.

- Što je glagoljskih spomenika bilo, to su uništili Talijani. Jedino su u onoj crkvi uz cestu za Oprtalj u blizini groblja poslije Drugog svjetskog rata otkrivene freske. Na njima ima grafita na glagoljici.

- O, baš lijepo. Hvala Vam.

Odmah odoh tamo i nađoh skupinu Slovenaca koji su već razgledavali freske. Vidljivost je slaba jer sunce je tek malo iznad horizonta a električne rasvjete u ovoj crkvi nema. Očito je da je više ne upotrebljavaju za bogoslužje. Neki se glagoljski graffiti ipak naziru, pokušavam ih i fotografirati ali mi fotografije ne uspijevaju. Fotografije su mutne. Nisam aparatu dao dovoljno vremena da fokusira. Šteta.

Idem u bazu pa zatim kod Enza. Kad stigoh tamo, to već gore dvije vatre. Sprema se gozba. Pa Enzo se dakle uopće nije na mene naljutio što sinoć nisam došao na vrijeme.

- Baš dobro, reče on, tako smo sinoć dobro večerali pa ćemo i večeras. Sinoć su tu bila dvojica iz arheološkog

muzeja a večeras je tu Branko i doći će još jedan bračni par.

Branko je već priznati umjetnik koji je dobio poziv iz Amerike da tamo nastavi svoju umjetničku karijeru a večeras vrši dužnost glavnog kuhara. Mora se priznati da mu je kuharsko umijeće na zavidnoj visini. Vjerujem da u umjetnosti nije ispod kulinariskog nivoa.

On je bio priredio jednu izložbu kojoj je bila tema: Istra u zrcalu režima (država) koji su njome vladali.

Pitam tada nazočne, po uzoru na onog novinara koji je kulturnjake pitao o doprinisu Istre i Istrana svjetskoj kulturi, što oni misle da je Istra značajnoga svijetu dala. Jedan veli fuži, a fuži su jedna vrst istarske tjestenine. Drugi kaže da se u Istri dogodio prvi oružani ustank protiv fašizma, a to je ustank rudara Labinštine godine 1929. za vrijeme fašističke Italije. Branko je rekao, da je jedan Rovinjanin konstruirao prvi brodski vijak (propeler).

Pitam ih nadalje, što bi oni preporučili, što svakako trebam vidjeti. Odgovor je: aleju glagoljaša, Brijune, Beram, spilju u Baredinama. Zanimljivo bi bilo pogledati i Rašu, rudarski grad kojega je Mussolini dao izgraditi. On je u svoje vrijeme bio dao izgraditi tri takva grada. Jedan od tih je Raša u Istri. I kad je došao vidjeti rezultate svog zalaganja, nije bio zadovoljan, jer Raša se nalazi sva u dolini, vidiš je tek kad u nju uđeš. On je očekivao grad na gori koji će biti njegov monument.

Ponoć je stigla brzo i mi se uskoro razidosmo.

Nedjelja. Krenuo sam u Žminj. Žminj je od uvijek privlačio moju pozornost zbog imena. No saznadoh da je porijeklo imena Žminj sasvim jedno drugo koje nema veze sa Žmanom > Medianus. Ime Žminj je nastalo od latinske riječi "gemini", što znači blizanci. Naime, veli župnik iz Vodnjana, da je na susjednom brdu bilo jedno drugo mjesto, i da su ta dva mjesta bila kao blizanci. U Žminju htjedoh doživjeti istarsku nedjeljnu misu. Uzalud. Kad stigoh, to upravo župnik nakon mise zaključava crkvu.

Krenuh dakle u susjednu župu, u mjesto koje se zove Sv. Petar u Šumi. Za to mjesto znam već davno, jer znam da je tamo nekad bila pavlinska opatija, znam da su se tamo rodila dva značajna čovjeka hrvatske kulture 20. stoljeća a to su dr. Josip Turčinović, teolog i kulturni djelatnik i dr. Josip Bratulić, kroatist i poznavalac glagoljice. Idem dakle tamo, možda će imati više sreće, tim više što je u zadnje vrijeme obnovljena opatija. Tamo su nedavno došli pavlini iz Poljske. Njih naime sakristan carstva car Josip II. nije mogao ukinuti, jer su bili izvan dosega njegove moći. I doista, u 11 sati počinje župska misa koju u koncelebraciji s jednim pavlinom predvodi jedan franjevac, očito rodom iz ove župe, koji danas slavi, čini mi se, osamdeseti rođendan. Pjevanje na misi me je razočaralo, jer to pjevanje je moglo biti bilo gdje u Hrvatskoj, što više, i izvan Hrvatske, budući da su, osim misi, pjevali sve neke uvezene pjesmuljke iz Amerike i od drugud.

Na kraju mise je župnik dugo davao razne obavijesti u vezi sa životom župe i župljana u sljedećem tjednu, čestitao svečaru, i naravno dao i obavijesti gdje, kada i

kako će se maškare danas i sljedeća dva dana sastajati i prolaziti u mimohodu. Čudno malo ali zapravo simpatično, jer mogao bih ja sada reći Isusu u njegovu stilu, da naime čovjek ne živi samo od riječi Božje nego i od kruha i "kruha" svagdanjega, tj. i od maškara. Zamislite čovjeka koji nije sposoban ponekad se i našaliti. Takav doista nije sposoban čuti Riječ Božju.

Iz Sv. Petra u Šumi krenem preko Svetvinčenta i Bala u Rovinj. U gradiću, kojemu na službenoj prometnoj tabli stoji da sam stigao u Svetvinčenat, fotografiram razne zgrade: crkvu, tvrđavu i jednu stambenu kuću. Lijepa je, još je nastanjena, ali mi nikako nije jasno zašto joj je fasada toliko zapuštena. Zar samo zbog toga što stanovnici nemaju dovoljno novca za to malo uređiti. Nije lako to prihvati, jer za učiniti malo bolje ne bi trebalo puno novca a izgledalo bi mnogo, mnog bolje. Istina je da u Svetvinčentu ima još mnog drugih zgrada, koje su u još gorem stanju, ali su napuštene.

Općenito je to problem istarskih gradića u unutrašnjosti. Svi su lijepi, prelijepi kao kulisa, ali su ipak napušteni. Ili točnije rečeno, još je malo ljudi ostalo u njima. Ne bi li bilo pametno, da naši ljudi u inozemstvu kupuju te zgrade po Istri i obnavljaju ih, u njima se barem kad odu u penziju i nastane i tako donekle opet napuče te inače prelijepi gradiće. Ako to ne budu radili naši ljudi, činit će Nijemci, Slovenci, Česi i drugi. Pazin, središte Istre u geografskom i političkom smislu, nije više od pola sata automobilske vožnje udaljen od bilo koje obale u Istri. Znači da su ostali gradovi još bliže nekoj od dviju istarskih obala, gdje se može ljeti ići okupati, navečer poći u bilo koji grad na neku priredbu i vratiti se u vlastitu kuću na spavanje.

Uska ulica u središtu Bala

Prolazim kroz Bale. Bale su, iako u Istri ima dosta značajnijih gradova, ipak po mnogočemu zanimljiv grad. U tom je gradu vjekovima živjelo stanovništvo koje je jednim dijelom govorilo jednim romanskim govorom, dakle jedan oblik talijanskog, i jednim slavenskim govorom, dakle hrvatski. Ta je činjenica bila dovela do toga, da je i talijanski utjecao na hrvatski, ali i hrvatski na talijanski u tom mjestu pa je tako nastao baljanski talijanski i baljanski hrvatski govor. Nakon Drugog svjetskog rata su mnogi stanovnici Bala, i to ne samo Talijani nego i ljudi podrijetlom Hrvati kao dotadašnji talijanski građani, što milom, što silom optirali za Italiju, tj. iselili se u Italiju. Ta je činjenica prekinula onu

tradiciju, jer su se u Bale naselili novi stanovnici iz drugih krajeva Hrvatske. Između ostalog i sedam obitelji iz Žmana na Dugom otoku, a od tih sedam je danas nastalo barem dvadeset obitelji koje vuku svoje korijene iz Žmana. Naravno, nisu oni svi ostali u Balama, ali su se u Istri skrasili za uvijek.

Rovinj je jedno od najjačih turističkih mjesta u Istri a time i u Hrvatskoj. U ovim zimskim danima se od tog turizma jedva što osjeća. Šetnja gradom, točnije rečeno, uspon kroz stari grad do velike crkve sv. Eufemije na vrhu brijege pokazuje da je i Rovinj, kao i drugi gradovi u unutrašnjosti, sagrađen na vrhu brda, samo što to brdo nije tako visoko i ono je s triju strana okruženo morem. Crkva sv. Eufemije je doista velika. Nedjeljno je poslije podne pa ju nije moguće iznutra razgledati jer je zatvorena.

Šećući potom u rovinjskoj luci, vidim spektakularan fenomen: puna luka sitnih ribica – girica. Pokušavam ih i snimiti. Na kompjutorskoj se fotografiji nešto i vidi, na papiru se ribice ne bi prepoznавало.

Ponedjeljak sam odredio za izlet u daleku prošlost i u srednji vijek.

Ovdje su u Istri živjeli ljudi u pradavna vremena. Prvi zanci prisutnosti predaka ljudskih bića potječu doista iz pradavnih vremena. Ima znakova da je ovdje čovjek živio pred 300.000 godina. Prema nekim nalazima u pećini Šandalja u neposrednoj blizini Pule, dolaze stručnjaci do takvog zaključka. To bi bio ujedno i jedan od najstarijih tragova ljudske prisutnosti na europskom kontinentu.

Ali već u staro kameni doba, u vrijeme dok se velik dio Europe nalazio pod ledom, živjeli su ovdje ljudi kao i drugdje u okolnim mediteranskim zemljama ali im ne znamo imena, jer tada još nitko nije znao pisati da bi nam njihovo ime zapisao. U to je vrijeme Europa bila rijetko naseljena a ljudi su ovamo bili stigli iz Afrike. Bilo je to pred dvadeset pa i trideset tisuća godina, u doba koje se obično zove staro kameni doba. To je bilo vrijeme, dok ljudi nisu bili počeli obrađivati zemlju i nisu bili počeli uzgajati stoku. Ljudi su bili lovci i skupljači šumskih plodova i od toga su živjeli.

Tek u mlađe kameni doba počinju ljudi praviti nastambe a time i naselja. Orude još uvijek izrađuju od kamena, ali počinju izrađivati i posude od keramike. Mlađe kameni doba, koje na bliskom istoku počinje nakon ledenog doba, dakle pred kojih desetak tisuća godina a kod nas nekoliko tisuća godina kasnije, je okarakterizirano time, da su ljudi počeli obrađivati zemlju i uzgajati žitarice, sočivice i druge poljoprivredne kulture a počeli su se baviti i stočarstvom. Zbog toga su bili vezani na zemlju i morali su onda sebi praviti neke nastambe. Tako su i nastala prva naselja.

Početkom se drugog tisućljeća pr. Kr. dogodila prva indoeuropska seoba naroda iz Male Azije u Europu. Bio je to početak Brončanog doba na tlu poluotoka. Tada su i nastali mnogi stalno nastanjeni i utvrđeni gradovi diljem Istre. Arheolozi su nabrojili do 400 takvih gradina, a to je veliki broj. Neki od tih gradina su imali i po 1000 stanovnika a po koji možda i više. Ako prepostavimo da je prosječno svaka gradina bila nastanjena s 200 ljudi, tada dolazimo do zaključka, da je u Istri tada bilo barem 80.000 ljudi, a to je za ono doba doista veliki broj.

Prvi stanovnici Istre kojima znamo ime su oni koji su Istri i ime dali, obično ih se u znanosti naziva Histri. Njih se ubraja među Ilire, tj. oni su jedno ilirsko pleme ili narod. Današnji pak stanovnici Istre nisu potomci samo tadašnjih Istrana nego se može reći, da su i Histri i svi oni stanovnici ovog poluotoka koji su prije njih živjeli ali i oni koji su kasnije poluotok naseljavali i poluotokom vladali, njime upravljali, prolazili i tu se bar neko vrijeme zadržavali, preci današnjih Istrana. To su u prvom redu građani Rimskog carstva od 177. pr. Kr. kada je Istra došla pod Rimsko carstvo. Ti građani nisu bili samo iz Rima ili iz Italije, nego od svakud iz tog prostranog carstva koje je obuhvaćalo cijelo Sredozemlje koje mu je bilo unutarnje more, unutarnje teritorijalne vode, kako bismo mi to danas rekli. Preko rimljana saznajemo i za prva konkretna istarska imena, dakako u latinskom obliku. Evo ih nekoliko: Hostus, Leucinus-Leucippe, Opia, Ovia, Petala,, Poccia, Plotia, Plocianus, Volso, Voltimesis, Megaplin, Melosok.

Nakon Rimljana ovuda su prolazili i bar neko vrijeme poluotokom vladali i ostavljali tragove Huni, Istočni i Zapadni Goti, Langobardi, Bizantinci, Franci, Avari koji su sa sobom vodili slavenske podanike i na koncu Hrvati koji su počeli naseljavati Istru već u sedmom stoljeću da bi u kasnijim stoljećima ovamo dolazile hrvatske skupine iz različitih krajeva i u različitim prilikama, ponajviše u vrijeme turske opasnosti.

Sami Histri su došli na poluotok kad i ostali Iliri istočno od njih. Bilo je to u vrijeme druge seobe Indoeuropske po Europi, dakle negdje u 11. st. pr. Kr. To je doba kad nastaje kultura koju nazivamo željeznom dobom. To je doba kad je već zapisano pokoje ime od tih gradina, pa tako na pr. znamo za Monkodonju između Bala i Rovinja i Nezakcij, 12 km sjeveroistočno od Pule.

Iskopine u Nezakciji

Grad Nezakcij ili Vizače kako ga narod zove, je zanimljiv grad. Danas se nalazi na osam u blizini Vulture dvanaestak kilometara sjeveroistočno od Pule. To je prastari grad, potječe još iz brončanog doba s početka drugog tisućljeća pr. Kr., dakle iz vremena prije Histra. Histri su ga najprije razorili ali su ga obnovili i nastavili u njemu živjeti u željezno doba i to je bio postao glavni grad neke vrsti države (saveza) histarskih plemena i grad kojega su Rimljani u dvogodišnjem ratu s Histrima zadnjega osvojili te ga razorili i spalili. Oni su ga onda i obnovili, jer je Nezakcij neko vrijeme živio i pod Rimljanim. Vidi se to po mnogim rimskim ostacima, po forumu i rimskim božanstvima, po dvjema bazilikama, po rimskim grobovima s natpisima i td.

Čudan osjećaj me obuze u Nezakciju. Zimsko prije podne, sumaglica u daljini, ništa i nikoga se ne čuje. Ali grad se može lijepo razgledati. Vidi se, ovo je bio relativno veliki grad, život je u njemu dva tisućljeća bujao i već skoro dva

tisućljeća miruje. Miruje i čini se da taj mir nitko ne narušava. Mir je i tišina tolika, da ti se čini kako čuješ korake davnih stanovnika. Poslušaš li malo bolje, to čuješ u travi vlastite korake.

Vraćajući se prema Puli htjedoh posjetiti glasovitu pećinu s predistorijskim nalazima – Šandalju. Ali nigdje nekog znaka ili putokaza, koji bi upućivao prema Šandalji. Čitam u brošuri "Kamenje govori; Šandalja u svjetlu litičke tehnologije" koju mi je Enzo dao, zanimljive pojedinosti o toj pećini. U donjim slojevima šipilje, dakle u starijem paleolitiku pronađena je jedna kamena alatka - sjekač – koju neki smatraju da bi mogla biti najstarija alatka pronađena na europskom tlu. Ali još je zanimljiviji gornji sloj iz srednjeg i mlađeg paleolitika zbog mnoštva nalaza kamenih i koštanih alatka, zbog mnoštva kostiju ulovljenih životinja i zbog fragmenata ljudskih kostiju. Sve to čini Šandalju najzanimljivijim nalazištem za proučavanje mlađeg paleolitika u Hrvatskoj.

Budući da je ne mogu pronaći sam, idem na benzinsku crpku pitati, valjda će netko o tome nešto znati. Od jednog starijeg čovjeka saznajem da on tu šipilju ne samo poznaje, već i više desetljeća proučava. Nažalost u tome je onemogućen, jer je šipilja u sastavu KPD-a (zatvor). Treba stupiti u vezu s KPD-om da bi se uopće moglo doći blizu. Odustah dalje tražiti Šandalju. Možda jednom drugom zgodom.

Poslije podne je na programu Beram i crkva sv. Marije na Škrilinah. U njoj se nalaze glasovite freske koje je 1474. naslikao Vincent iz Kastva. Sva je crkva oslikana freskama a među njima je najglasovitija ona koja prikazuje ljude iz svih mogućih društvenih slojeva i svakoga slijedi njegov kostur, dakle smrt. Nazivaju je "Mrtvački ples". U smrti smo svi jednaki! poručuje umjetnik. Freske koje se nalaze niže su ispisane ponegdje glagoljskim grafitima. Tako je preko freske koja prikazuje Heroda kako izdaje naredbu da se u Betlehemu i okolici pokolju svi dječaci do dvije godine neko ugravirao glagoljicom "lotre" što će reći "lopove". Netko mu je i oči i usta iskopao.

Ostala su mi još dva dana na raspolaganju. Najprije idem posjetiti Arheološki muzej Istre u Puli. Tu mogu vidjeti mnoge nalaze iz Šandalje koje tamo ne bih bio vidio. Tu se ponovno susrećem s Nezakcijem, jer su tu izloženi nalazi koji su u njemu pri iskapanjima pronađeni. I, što je za mene bilo doista uzbudljivo, tu sam u dvoranama s arheološkim nalazima iz rimskog vremena, spoznao da i ja posjedujem jednu žlicu iz vremena Rimljana, dakle pravu, staru rimsku žlicu.

Žlicu mi je pred mnogo godina bio dao pokojni otac da odem nekom stručnjaku-arheologu i da ga pitam kakva je to žlica, ali to vrijeme nije nikad došlo da odem s njom nekom arheologu. Držao sam ju u pisaćem stolu možda i dvadeset godina, da bi ju ovaj put konačno ponio sa sobom. Ugledavši sad takve žlice u muzeju, izložene u vitrini, sjetio sam se i svoje. Kad ju je Enzo video, odmah je prepoznao da je to doista rimska žlica. Otac sam nije znao kada i kako je ta žlica dospjela u kuću. Tko zna, možda su je naši bili pronašli prekapajući vrtle ili kopajući temelje za kuću. Teško će biti o tome nešto saznati. Ali da je nađena na području Žmana, to se može prepostavljati, jer je i drugih rimskih tragova pronađeno u Žmanu.

Razgledajući muzej prošlo je i podne. Kanio sam vidjeti Aleju glagoljaša no prije toga bi trebalo ručati. Enzo me zove na marendu u Fažanu. I odosmo tamo u jednu gostonicu i dobro ručasmo. Poslije ručka riječ po riječ pa se razvije razgovor, pa dođu znanci i prijatelji, pa opet riječ po riječ i tako dode pet sati a ja još uvijek u Fažani. Ipak odoh barem u Rijeku tamo posjetiti fratre koje već mnoga godina nisam vidio pa će sutra prije podne uzput pogledati i Aleju. Tako i bi.

Aleja glagoljaša kraj Huma: Istarski razvod

Aleja glagoljaša je svojevrsni spomenik glagoljici. Između istarskih gradića Roča i Huma ima jedna mala uska cesta duga 6 km. Pokraj ceste na desetak mjesta su u kamenu obrađene pojedine teme i događaji iz povijesti glagoljice i ljudi koji su se glagoljicom bavili. Šećući, ili ako nemate dovoljno vremena, vozeći se autom od postaje do postaje najprije ćete naići na Stup čakavskog sabora, pa na Stol sv. Ćirila i Metoda, pa na Katedru sv. Klimenta, Glagoljski lapidarij, Klanac hrvatskog lucidara, Uspon istarskog razvoda, Vidikovac Grgura Ninskog, Zid hrvatskih protestanata i heretika, Odmoriste žakna Jurja, Spomenik otporu i slobodi i konačno ćete naići na najmanji grad na svijetu Hum i Humска vrata umjetnički izrađena u bronci s medaljonima-simbolima svih mjeseci u godini, s minijaturama minijaturnog grada Huma na kojima glagoljicom i latinicom piše da su danju vrata otvorena i da u nj ne ni noću skvrnjen ne uđeš.

Time je moje krstarenje Istrom ovaj put završeno a još je ostalo mnogo toga što bi bilo vrijedno pogledati. Trebalo bi i s ljudima više razgovarati. Osim sa svojim znancima i rođacima, malo sam s kojim kontaktirao. Ipak mogu reći da sam na ulicama Rovinja i Poreča čuo mnogo više hrvatski nego talijanski.

Stanovništvo je Istre u većini hrvatsko. Prema popisu iz 1991. u Istri ima i 7,5% Talijana, 4,8% Srba, 3,0% Muslimana 1,4% Slovenaca, 10,6% "ostalih" i čak 18,1% Istrijana odnosno etničkih Istrana. To su oni kojima je teško priznati da su zapravo Hrvati, to su oni koji misle da su nešto boljega, jer eto, Hrvati su Balkanci.

Pojedinost s humskih gradskih vrata

Istarskog svećenika, don Božu Milanovića, pitale su nakon Drugog svjetskog rata i jugoslavenske i međunarodne komisije, kome treba pripasti Istra: Italiji ili Hrvatskoj koja je tada bila u sklopu Jugoslavije. Naravno da je on govorio da Istra treba pripasti Hrvatskoj (Jugoslaviji), jer je znao koji je narod u Istri većinski. I kad su mu neki prigovorili, kako on kao svećenik može pledirati za komunističku i ateističku Jugoslaviju, on je mirno rekao: "Režimi prolaze a granice među državama ostaju za stoljeća!".

Edvin Bukulin

"Mrtvački ples" u crkvi Svetе Marije na Škrilinah u Bermu, djelo Vincenta iz Kastva

Je li "minimalnije" manje od minimalnog

Riječi latinskog podrijetla ima u svim europskim jezicima, pa tako i u hrvatskom. Njihovu uporabu je većinom lako izbjegći, jer postoji istoznačna hrvatska riječ, kojoj ćemo, naravno, uvijek dati prednost, ali ako ipak rabimo latinsku tuđicu, valjda što zvući "učenije", bar onda ne kvarimo varljivi dojam "učenosti" pogrješnim tvorbama.

Jedna od čestih pogrješnih tvorbi vezanih uz latinske tuđice je stupnjevanje pridjeva *minimalan*, *maksimalan*, *optimalan*, *kapitalan*, *monumentalan*, *minoran* i drugih. Razlog što takve pridjeve ne možemo stupnjevati je vrlo jednostavan: latinske riječi od kojih su te tuđice nastale poput *minus*, *maksimus*, *optimus*, *minor* . . . već jesu same po sebi stupnjevanje sa značenjem *najmanji*, *najveći*, *najbolji*, *manji* . . . pa je svako daljnje stupnjevanje hrvatskog oblika tuđice besmisленo. Ako je neka pobjeda u športskom natjecanju **minimalna** – s najmanjom mogućom razlikom u golovima, bodovima i slično, onda ne može biti *minimalnija*, jer razlika na primjer od "pola gola" ne postoji. **Maksimalan** zgoditak na lutriji ne može biti još *maksimalniji*, jer je pravilima lutrije određena gornja granica iznosa koju zgoditak može postići, ali ne može premašiti. **Optimalni** uvjeti za rad su najbolji, najpogodniji za obavljanje čega, pa zato ne mogu biti *optimalniji*, jer ako bi mogli biti još bolji, onda nije istina da su optimalni.

Kapitalan i *monumentalan* ne smijemo stupnjevati ne zato što već potječu od oblika stupnjevanja, nego zbog njihovog označavanja neke konačne osobine. Ako ima *glavniji* od glavnog, tko je onda zapravo glavni? Isto se pitamo je li nešto zbilja veličanstveno, ako ima *veličanstvenijeg*?

Tijek i tok, i zašto optjecaj, a ne opticaj

Čitav niz hrvatskih riječi je izravno izvedeno ili je u tjesnoj svezi s prve dvije riječi iz naslova, pa ćemo razumijevanjem uporabe te dvije, razumjeti i odgovor na drugi dio naslova. Poslužit ćemo se i jednim jednostavnim naputkom koje ne zahtjeva znanstveno proučavanje nego tek primjenu svakodnevnog iskustva.

Počnimo s *tokom* i *tijekom* za čije pojašnjenje se upravo nameće primjer rijeke, jer ima i jedno i drugo. Na primjer: Rijeka Sava u svom gornjem **toku** ima puno brži **tijek** nego u donjem, zbog večeg pada korita brže teče u Sloveniji nego u Slavoniji. **Tok** se odnosi na korito rijeke Save, na položaj, mjesto, na nešto nepromjenjivo i nepomično, **tijek** se pak odnosi na brzinu kretanja vode, na promjenu.

Navedimo sada najavljeni naputak: *za riječi nastale od teći upotrijebi oblike tijek, -tjecati; za one nastale od taći (taknuti) upotrijebi oblike tok, -ticati*. Nešto što teče, mijenja se, što se može taknuti je čvrsto, nepomično. Zato Sava na kraju svog **toka utječe** u Dunav.

Optjecaj isto znači promjenu, kretanje čega (na primjer novca ili, nažalost, droge), pa zato nije *opticaj*. Prijatelj nam **potječe** iz Hercegovine, jer time označavamo slijed naraštaja od predaka do danas, ali istog prijatelja **potičemo** na rad u HKZ-u, što u prenesenom smislu znači taknuti ga i pogurati ili povući u HKZ. Roditelji **utječu** na djecu, jer ih ne prepustaju same sebi nego ih ispravljaju i mijenjaju, ali ne **utiču** na njih, jer se ne radi o dodiru, nisu ih taknuli. *Uticati* ima sasvim drugo značenje, na primjer utikač **utičemo** u utičnicu uspostavljajući vrlo čvrst dodir. **Natjecanje** znači odmjeravanje snaga, vještine i znanja pri čemu se odnosi među natjecateljima stalno mijenjaju, ali kad **natičemo** prsten na prst onda smo dotaknuli jedno s drugim. Rok trajanja **istječe** kako vrijeme teče, zrak **istječe** iz probušene gume, ali **ističemo** važnost čega pokazujući na to, uzdižući to iznad ostalog. Dodajmo: pomoć **pritječe**, a ne **pritiče**, na cesti **pretječemo** sporija kola, a ne **pretičemo**.

Usporedbe radi, spomenimo da u srpskom postoji samo jedan oblik - onaj s osnovom *-tic-*. Za *natječaj*, *natjecati* se moraju rabiti tuđice *konkurs*, *konkurisati*. *Potjecati od koga* kažu *poticati*, pa zato *poticaj*, *poticati* izražavaju rusizmima *podstrek*, *podstrekavati*.

Izrazi *opticaj novca*, *uticaj lošeg društva* su dakle strani hrvatskom jeziku, to su srbizmi.

Nepostojani *a i e*

Izraz *nepostojano a* nam je vjerojatno ostao u sjećanju još iz školskih dana, a nije ni čudo, jer nepostojano *a* svakodnevno susrećemo u bezbroj riječi koje završavaju na dva suglasnika sa samoglasnikom *a* među njima i koje u raznim oblicima taj *a* gube kao na primjer: *prazan lonac - praznog lonca, krepak napitak - krepkim napitkom, idem u Sisak - odlazim iz Siska* i mnogi drugi. O nepostojanom *a* ni ne razmišljamo, jer nam je pravilna uporaba naprosto "u krvi". Kome se uopće može potkrasti grješka poput: *rođen u Sisaku?* Čemu pisati o tome?

Griješimo li međutim kad napišemo da je svaki Hrvat čuo za biskupa Josipa Juraja Strossmayera? Ili da je po jednom drugom biskupu, *Juraju* Hauliku, jedna ulica u Zagrebu dobila ime? Ili kad pričamo o lijepom ljetovanju u *Punatu* na otoku Krku i posjetama glazbenih večeri u samostanu u *Poratu* (selo također na otoku Krku)? Nažalost da! Preljepo ime **Juraj** također završava s dva suglasnika i nepostojanim *a* među njima, a isto vrijedi i za mjesto **Punat** i selo **Porat** na otoku Krku. Zato moramo govoriti i pisati o Josipu **Jurju** Strossmayeru, proći zagrebačkom ulicom **Jurja** Haulika, ljetovati u **Puntu**, sjetiti se **Porta**. Na što pomislimo kad spomenemo gradić **Kastav** blizu Rijeke i selo **Beram** u Istri? Na prekrasne freske iz ciklusa "Mrtvački ples" koje je hrvatski slikar Vincent iz **Kastva** u 15. stoljeću naslikao u crkvi u **Bermu**.

Nepostojano *e* je mnogo manje poznato, jer na njega mnogo rjeđe nailazimo. U hrvatski književni jezik stiglo je iz kajkavskog narječja i ograničeno je samo na imena mjesta i prezimena kajkavskog podrijetla, jer se takva imena i prezimena naravno nepromijenjena preuzimaju u književni hrvatski, dok se ostale riječi svojstvene kajkavštini ili prilagođuju književnom jeziku ili u njega uopće ne ulaze.

Spomenimo primjera radi opet nekolika gradova u Hrvatskoj – **Čakovec, Belec**, i nekoliko imena poznatih Hrvata – Valentin **Putanec**, Ivan **Belostenec**, Antun **Vramec**, Ivan **Padovec**. Reći ćemo: stižem iz **Čakovca**, barokna crkva u **Belcu** je poznata po ljepoti, najpoznatije **Vramčevo** djelo je "Kronika", služim se rječnikom Valentina **Putanca**, Ivana **Belostenca** ubrajamo u najistaknutije hrvatske leksikografe, slušam **Padovčevu** skladbu Polonezu za gitaru.

Ne smijemo prešutjeti iznimke. Nabrojiti ćemo neka prezimena koja su vrlo sličnog oblika prije navedenima, ali ne gube *e* u nijednom obliku: jezikoslovac **Brabec – Brabecova** djela, skladatelji **Fribec** i **Malec**, skladbe **Maleca i Fribeca**.

Čemu srbizam *ponaosob*?

Vjerujem da će velik dio Hrvata već po samom zvuku osjetiti da **ponaosob** ne pripada hrvatskom jeziku, ali ćemo ipak pojasniti hrvatske istoznačice. Ima ih naime više zbog trojakog mogućeg značenja ovog srbizma, pa osim što griješimo njegovom uporabom, može biti i nejasno što želimo reći.

Uzmimo kao primjer sljedeću rečenicu: "*On mi je ponaosob pomogao*". Iskazujemo li time: "**on mi je osobito pomogao**", "**on mi je posebno pomogao**" ili "**on mi je osobno pomogao**"? **Osobito** bi značilo isticanje, uveličavanje; **posebno** (pojedince, posebice, odvojeno) bi značilo izdvajanje od ostalih, sam za sebe; **osobno** bi značilo lično, sam glavom. Uporabom jedne od navedenih hrvatskih riječi ne će biti dvojbe oko značenja.

Kratka primjedba o prilozima *posebno*, *posebice*. Razlika je samo u tvorbi, a ne u značenju. Možda *posebice* zvuči kao stariji oblik, pa već zato vjerujemo da je bolji, ali oba oblika su podjednako potvrđena u hrvatskom jeziku, i zato jednak valjana.

Novo vodstvo zajednice

Izborna skupština Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden

Članovi HKZ-a Wiesbaden na izbornoj skupštini

Godišnja i izborna skupština HKZ-a održana je u nedjelju, 10. ožujka u prostorijama Hrvatske katoličke misije u Wiesbadenu. Skupštinu je otvorio g. Ante Marinčić pozdravivši prisutne članove i poželjevši im ugodan i plodan rad. Ubrzo potom prešlo se na izvješća o djelatnostima i poslovanju HKZ-a u protekloj godini. Izvješće o radu Zajednice podnio je Ante Marinčić, a o stanju blagajne Jure Štambuk. Na veliko zadovoljstvo svih, HKZ je i u 2001. uspješno poslovala i ostvarila vrijedan kulturni program. Ipak doživjela je i jedan neuspjeh, folklorna skupina koja je s velikim poletom i voljom vježbala i imala uspješne javne nastupe prestala je djelovati. Razlog tome je odlazak njihove voditeljice, Tihane Zubek i bezuspješan pokušaj predsjedništva u traženju zamjene.

Izborna komisija: M.Batinic, M.Rimac, A.Marinčić

Kako nitko nije imao primjedaba na izvješća, skupština je raspustila predsjedništvo te je otpočeo izborni postupak. Prema pravilniku zajednice glasovalo se u dva izborna kruga, u prvom se birao predsjednik, a u drugom krugu preostalih osam članova predsjedništva čije dužnosti određuje predsjedništvo na svom prvom sastanku poslije izbora.

Za predsjednika je, bez protukandidata, izabran Ivo Andrijević, a u predsjedništvo su, od ukupno devet kandidata, izabrani: Biserka Andrijević, Mate Grgat, Nada Višak, Juraj Štambuk, Kornelija Reitel, Danica Tropšek, Stjepan Hlapčić, Branko Crnković.

Čestitke novoizabranom predsjedniku

Sljedile su potom riječi novoizabranog predsjednika, Ive Andrijevića. Zahvalio je članovima na izboru i datom mu povjerenu, zahvalio vijećnicima iz starog predsjedništva koji nisu ponovno kandidirali na odličnoj suradnji i izrazio uvjerenje u isto takvu suradnju s novoizabranim vijećnicima. Govoreći o izgledima budućeg razvoja udruge upoznao je nazočne kako se predsjedničke dužnosti prihvatio gotovo iz nužde budući da HKZ nije uspjela naći drugog kandidata, te da iz osobnih razloga tu dužnost ne može obavljati više od jednog mandata. To međutim, nipošto neće utjecati na vođenje udruge, štoviše, učiniti će sve njemu moguće kako bi HKZ napredovala, a u traženju podmlatka i mogućih novih kandidata za vodstvo zajednice zatražio je pomoći svih članova. Naglasio je, kako je vrlo važno da se time počne već danas jer će za dvije godine biti prekasno. Osvrnuo se je potom na budući rad HKZ, najavio je pojedine nove kulturne projekte, pokušaj bolje i uže suradnje s kulturnim udrugama u rajnsko-majnskom području, s Maticom hrvatskom i Hrvatskim svjetskim kongresom.

Na kraju je skupština još donijela odluku o promjeni adrese HKZ-a, što je na prijedlog starog predsjedništva bilo na dnevnom redu. Razlog tome

je nepogodnost podizanja pisama na staroj adresi pa je odlučeno, s obzirom da HKZ nema vlastite prostorije, uzeti poštanski pretinac.

Novoizabrano predsjedništo djelovalo je brzo te se sastalo već nekoliko dana kasnije, 16. ožujka 2002. Na dnevnom redu je, između ostalih točaka, bio ustroj novog predsjedništva. Dogovor je vrlo brzo postignut, imenovani su dva dopredsjednika, tajnik i

rizničar pa je konačni sastav predsjedništva HKZ-a:

Ivo Andrijević - predsjednik,
Biserka Andrijević - 1.dopredsjednica,
Mate Grgat - 2.dopredsjednik,
Kornelija Reitel – tajnica, Juraj Štambuk – rizničar, Nada Višak, Danica Tropšek,
Stjepan Hlapčić, Branko Crnković – vijećnici.

(BAn)

Novo predsjedništvo: Štambuk, B.Andrijević, Grgat, Tropšek, I.Andrijević, Višak, Hlapčić, Reitel, Crnković

Krčma ili druženje

O zajedničkoj "Predbožićnoj večeri" HKZ-a i HKM-a i ponekom neopravdanom prigovoru

Predbožićna večer Hrvatske kulturne zajednice održava se svake godine od utemeljenja zajednice (otkazana jedino 1999. zbog smrti prvog hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana), tako da je postala jedno od obilježja sustavnog rada na njegovanju hrvatske kulture i zajedništva među Hrvatima iz Wiesbadena i okolice. Da, kultura i zajedništvo, sjedinjeni u skladnu programsku cjelinu (ne samo jedno ili samo drugo!), bile su oduvijek značajke Predbožićnih večeri. Predstava i druženje, pozornost tijekom programa a razgovor, šala, glazba i ples nakon programa, ugodno provedeni sati podjednako zbog umjetničkog doživljaja kao i zbog ugođaja opuštenosti i bliskosti među priateljima i znancima, privlačili su Hrvate i ponekog njemačkog prijatelja na uvjek dobro posjećene večeri koje su redovito potrajale duboko u noć. Razlike je bilo u zanimanju za dijelove programa, što je sasvim razumljivo, ta drukčije je igrokaz pratio roditelj čije je dijete bilo na pozornici ili suprug čija je supruga pjevala u zboru, nego netko tko je samo pratio radnju ili slušao glazbu. Možda je bilo i izraženije želje za društvom nego za kulturnim dijelom ili obratno, ali

što smeta – Predbožićne večeri su nudile oboje!

U dvorani Maria Hilf u Wiesbadenu, ukrašenoj svjećama, niknulom pšenicom, trobojnicom, borovim grančicama i ostalim što dočarava toplinu hrvatskog doma u vrijeme Božića, okupilo se u subotu 15. prosinca 2001. preko stotinu Hrvatica i Hrvata iz Wiesbadena i okolice, da bi zajednički podijelili radost u očekivanju velikog kršćanskog blagdana. Hrvatska katolička misija odazvala se pozivu Hrvatske kulturne zajednice za sudjelovanjem u programu, tako da je te večeri ponuđen bogat kulturni doživljaj.

Nakon otvorenja i riječi dobrodošlice predsjednika HKZ-a, Ante Marinčića, nastupili su Veliki i Mali zbor HKM-a s hrvatskom himnom "Lijepa naša domovino". Zatim je Mali zbor HKM-a izvodio domoljubne pjesme, a Veliki zbor HKM-a hrvatske božićne pjesme. Za ljubitelje hrvatskog folklora nastupile su dvije grupe: Folklorna grupa HKZ-a s pjesmama i plesovima iz Međimurja i Posavine i Folklorna skupina HKM-a s izborom narodnih pjesama iz cijele Hrvatske.

Folklorna grupa HKZ-a Wiesbaden

Nešto sasvim drugo prikazala je Športska grupa HKZ-a: borilačku vještinu Kung Fu. Mlade borce krasila je ne samo tjelesna spremnost, nego i duhovne vrline poštivanja stege i zajedništva.

Na programu su bila i dva pojedinačna nastupa: djevojčica Ana Ostojić krasnoslovila je pjesmu "Sveti hrvatski božić", a Tihana Zubek, donedavna voditeljica Folklorne grupe HKZ-a, prekrasno je otpjevala "Ave Marija", bez ikakve pratnje, čime je ljepota njenog glasa došla do punog izražaja.

Program je umješno vodila Biserka Andrijević, čak i kad je zbog teškoća s ozvučenjem došlo do zastoja.

Nakon svih brojnih nastupa, razumljivo je što su se posjetitelji zaželjeli hrvatskih domaćih jela, vina i drugih pića i slastica. Tijekom večeri su uz razgovor i zvuke poznatih hrvatskih pjesama imali prilike iskušati i sreću - kupnjom srećaka za tombolu s vrijednim glavnim zgoditkom. Na podjelu zgoditaka pohrila su većinom djeca, jer dječja znatiželja i nestrpljivost daleko nadmašuje roditeljsku.

Mali zbor Hrvatske katoličke misije

Bila bi to još jedna lijepa Predbožićna večer da nije bilo slučajeva ometanja programa koji nisu tek nemar i nepažnja nego već vrijedanje onih koji su program pratili i onih koji su na pozornici izvodili točke, dugo i uporno uvježbavane uz veliki uloženi trud. Jedan dio posjetitelja još uvijek ne shvaća i ne prihvata zamisao druženja uz kulturni program (ili kulturni program uz druženje). Oni na Predbožićnu

večer dolaze kao u krčmu, gdje se uz dobro i jeftino jelo i piće sa sebi sličima mogu žučno nadmetati u "znanju" iz športa ili politike. Nemaju strpljenja niti ne pomišljaju pričekati završetak programa, ta došli su, kao u krčmi, zbog sebe a ne drugih. Čak i gore nego u krčmi – neopravdano prigovaraju što se ugostitelju možda ne bi usudili: te jelo je ovako a ne onako začinjeno, te obroci nisu dovoljno obilni, pa piće nije dovoljno jeftino ili posluga nespretna.

Jedno pojašnjenje kako ne bilo zabune: krčma nipošto nije nešto loše, nešto nevrijedno, naprotiv - dobra krčma zna biti prava blagodat! No krčma je poduzeće, vođeno po zakonima ponude i potražnje, konkurencije i dobiti. Svaki gost za sebe ocjenjuje koliko mu se posjeta isplatila i hoće li opet navratiti. Svaki ugostitelj pak ocjenjuje kako će najbolje zaraditi, jer od toga mora živjeti.

HKZ ne vode vješti i iskusni ugostitelji, nego ljudi vrlo različitih sposobnosti, povezani tek jednom zajedničkom značajkom - izraženim domoljubljem. Predbožićne večeri ne priređuju zbog zarade, što je nedvojbeno jedini cilj krčme, nego su razlozi oni prije nabrojeni. To što zarada i HKZ-u dobro dođe (ako je bude) samo je zato da se vrti Hrvatima Wiesbadena i okolice u obliku djelatnosti koje se "ne isplate" kao na primjer "Riječ", igrokazi, izložbe, predavanja, glazbene večeri i mnoge druge. Temelji se ta zarada na besplatnom radu - kuhanju, pečenju, spremanju i posluživanju članica i članova, pomagača i prijatelja, a ne na "skupom" piću, koje - usput rečeno - HKZ mora preuzimati po onakvoj cijeni kakva je u unajmljenoj dvorani, a koja je 4-5 puta viša od nabavne cijene za jednu krčmu?!

Za takvog gosta HKZ nije hrvatska udruga koja nastoji okupljati Hrvate, održavati hrvatsku svijest, poticati ponos hrvatskom kulturom i domovinom, nego grupa ljudi koja na njemu hoće ostvariti dobit. On nije ni član ni prijatelj HKZ-a i na Predbožićnu večer sigurno nije došao radi podrške radu potrebnom i korismom za hrvatsku zajednicu, nego zato što se „ispłati“. Zato nepažnjom omalovažava kulturni programm, nalazi prigovare jelu, ljuti se na cijenu pive koja, iako je jeftinija nego u krčmi, ipak nije dovoljno jeftinija.

Tko se u subotnju večer, u prosincu, pred Božić, zaželi krčme, nema što tražiti na Predbožićnoj večeri HKZ-a. Tko iza ponude hrvatskih domaćih jela i slastica ne prepozna samozatajni trud jedne Hrvatice ili Hrvata iz Wiesbadena, neka radije ode u McDonald. A ako ipak dođe, iako ga kulturni programm ne zanima, neka barem dobrano zakasni. Nećemo mu zamjeriti, naprotiv bit će nam dobro došao u sate namijenjene druženju.

Ivo Andrijević

Predbožićna večer bivših studenata u kući Zagreb

U kući Zagreb u Mainzu održana je u subotu, 8. prosinca, predbožićna večera društva bivših studenata hrvatskih sveučilišta - AMAC-a Njemačke e.V. Uz počasnog predsjednika grofa Jakoba Eltza Vukovarskog okupilo se tridesetak članova i prijatelja društva i njihovih obitelji. Iako već u poodmaklim godinama (punih 80), grof Eltz je djelovao živahno i svježe te s nama proveo ugodnu večer.

Kao gosti večere uz konzula za kulturu RH u Frankfurtu, bili su pristuni i kolege sa Johann Wolfgang Goethe Univerziteta u Frankfurtu, te članovi predsjedništava hrvatskih kulturnih zajednica iz Mainza i Wiesbadena.

U programu je bilo predviđeno predavanje gospodina profesora dr. Dragutina Novaka iz Bonna, koje je on savršeno stručno izložio, da ne zaboravimo, uz vrijednu pomoć gospode Novak, naše drage kolegice Zlate. Gospodin Novak je habilitirani profesor, član hrvatske Akademije znanosti i umjetnosti. Kao liječnik - radiolog, vodi privatnu praksu u Bonnu. Kolega Novak, poznati globotroter i svjetski priznati znanstvenik, obilježen je i kolecionarskim darom - sakuplja stare hrvatske zemljovide i to već 15-tak godina. U predavanju je prikazao kartografiju Hrvatske od njenih najranijih početaka i u najrazličitim oblicima njene povijesti. Gospodin Novak se ne obazire na tehničku vrijednost i metode izrade karata već on karte "čita". Zapravo on nam iz karata objašnjava politička, socijalna, migracijska, vojna i ina stanja koja su kroz povijest zadesila naše prostore. Također je obradio kartografe koji su bili Hrvati ili kartografe koji su radili na hrvatskim kartama. Predavanje se produžilo od obećanih 25 na 45 min., ali svi prisutni izrazili su želju za novim sadržajima iz naše povijesti, ovoga puta povijesti zemljovida.

Iz zemljovida se vidi kada, koje i kako su strane sile krojile sudbinu hrvatskog naroda. Naše današnje granice određene su u sporazumu o primirju između Austrije i Turske u Srijemskim Karlovcima 1699. godine. Od tada

pa do danas hrvatske su se granice mijenjale samo djelomično, kao na primer odlukama AVNOH-a i AVNOJ-a o pripojenju Istre, Kvarnerskih otoka i Zadra (pripojenje doista ostvareno tek mirovnim ugovorom poslije II. svjetskog rata). Mnogi autori zemljovida navode da su hrvatske zemlje podijeljene na austrijske, turske, venecijanske, madarske ili francuske vladavine. Svaka sila za vremena. Danas smo svoji na svome.

Gospodin Novak u suradnji s hrvatskim znastvenicima izdaje sljedeće godine knjigu o "zbirci Novak". Jedan od suradnika je i poznati profesor na geodetskom fakultetu u Zagrebu, prof. dr. Miljenko Lapaine. Iz tog ugla će ta knjiga dobiti i stručnu potporu.

Detalje iz hrvatske povijesti, ne svima poznate, iznio je i grof Eltz objašnjavajući kako je njegova obitelj prije 300 godina na poziv hrvatskog kralja i cara Karla VI kupila posjede u istočnoj Slavoniji i Srijemu nakon povlačenja Turaka. Eltzovi su obrađivali posjed do kraja II svjetskog rata, tj. do nacionalizacije.

"Turopoljski domorodec" i naš poznati slikar naive iz "gastarbeitereskog" života, Drago Trumbetaš je prikazao monografiju grafičkog svjedočanstava hrvatske pečalbe.

Švedski stol sa pečenom guskom i fazanima pripremljen je u vlastitoj režiji pod majstorskim vodstvom kuhara iz hobija i našeg kolege Slavka Pantelića. Dobra kapljica nije manjkala. Vrsno crno vino pribavila je udruga Croatia Antiqua iz Mainza.

Na kraju, našla se tu i gitara uz čiju su pratnju, kao u stare studentske dane, ponovno zazvučale poznate starogradske i dalamatinske pjesme. Nije izostalo niti intoniranje legendarnog "Gaudeamus" - te neslužbene himne svih alumnija. Srdačno smo si čestitali Božić i Novu Godinu te otišli zadovoljni, jer smo uz druženje saznali i nešto novo o prošlosti naše domovine.

Željko Mažić

Kako pridobiti mlade?

Susret hrvatskih udruga iz rajsksko-majnskog područja u kući Zagreb u Mainzu

U nedjelju, 20. siječnja 2002. sastale su se u kući Zagreb u Mainzu hrvatske udruge koje povezuje isti ili sličan djelokrug. Nazočni su bili predstavnici Hrvatske kulturne zajednice Mainz, Hrvatskog kulturnog društva Frankfurt, Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden i društva bivših studenata - AMAC-a.

Katica Vraneša, predsjednica HKZ-a Mainz, domaćina ovog susreta, pozdravila je skup te se odmah osvrnula na temu koja trenutno najviše tišti i zaokuplja hrvatske udruge. Izvjestila je kako stanje u kojem se nalazi HKZ Mainz nije ružičasto, kako zajednica ima pre malo članova-djelatnika i kako oni koji neprekidno rade postaju pomalo umorni. Najkritičnije je, međutim, što mladi Hrvati ne pokazuju gotovo nikakvo zanimanje za hrvatske udruge i hrvatsku kulturu, što izravno postavlja i pitanje održanja i opstanka udruge.

Usljedio je potom vrlo živ razgovor iz kojeg se vidjelo da slične teškoće tište i ostale udruge. Ivica Šponar, predsjednik HKD Frankfurt, govorio je o stanju u Frankfurtu. Iako na području Frankfurta živi mnogo više Hrvata nego li u Mainzu i Wiesbadenu, zanimanje za djelovanje u hrvatskim udrugama je drastično opalo, stoga se njegova udruga namjerava udružiti s Hrvatsko-europskim društvom. Poticaj je došao od Hrvatsko-europskog društva, a nova udruga trebala bi se zvati Hrvatsko-europsko kulturno društvo.

Biserka Andrijević, dopredsjednica HKZ-a Wiesbaden, pitanje mladih i podmlatka u hrvatskim udrugama smatra vrlo složenim problemom. Mladima se ne bi smjelo predbacivati da ne žele djelovati u hrvatskim udrugama i da ih ne zanima Hrvatska i hrvatska kultura. Sasvim je prirodno da mlade zanimaju i mnoga druga područja, oni su tek na početku svog životnog puta, te su im mnoga i različita iskustava i spoznaje potrebni. Uz to, mlađi su često opterećeni stvaranjem vlastitih egzistencija. Tom problemu treba prići vrlo oprezno s puno strpljenja i osjećaja, te malim koracima, malo

pomalo buditi svijest i zanimanje pri čemu bi svaka uporaba prisile samo štetila. Takav pristup je dugotrajan proces koji bi mogao biti plodonosan i koji bi trebalo, osim u udrugama, primjenjivati prvenstveno u roditeljskom domu. Zaključila je riječima kako ne treba sve gledati previše crno i kako se nipošto ne smije posustati.

Druga tema bila je posvećena proslavi 160. obljetnice Matice hrvatske. Želju da se ta velika svečanost obilježi i kod nas u Njemačkoj izrazio je g. Sučić, potpredsjednik MH još na susretu u Wiesbadenu, a podrobnije o tome što bi se moglo prirediti govorilo se na božićnom susretu MH u Zagrebu kojem su prisustvovsli predstavnici HKZ-a iz Wiesbadena i koji su o tome izvjestili skup.

Sve nazočne udruge složile su se da zajedničkim snagama pripreme proslave obljetnice MH u Mainzu, Wiesbadenu i Frankfurtu. Dogovorene su pripreme predavanja, izložaba i predstavljanja knjiga i autora za hrvatsko iseljeništo koje živi u tim gradovima kao i dodatna predavanja na sveučilištima u Maizu i Frankfurtu za njemačke studente i javnost. Kao moguće vrijeme održavanja predviđeni su mjesec lipanj ili listopad o čemu se još treba dogоворити s Maticom u Zagrebu.

Na kraju smo razgovarali o Hrvatskom svjetskom kongresu u Njemačkoj. Iako se dobro zna da su Kongres mnogi već pokopali, da on stvarno nema snagu koju bi trebao imati, a poznato je i zbog čega je to tako, hrvatske udruge rajsksko-majnskog područja su se složile da bi mu trebale pomoći i da bi Kongres svakako morao ne samo opstatiti, nego i ojačati. Dogovoren je da se svakako odazove pozivu HSKNJ-a na proširenu sjednicu predsjedništva, na kojoj se od članova traže mišljenja o prošlom i prijedlozi za budući rad.

Susret je održan u ugodnom i prijateljskom ozračju, a kako tema za razgovor nikad ne nedostaje predloženo je da se ovakvi susreti nastave.

Malim koracima do suglasja

Nastojanja usmjerenja oživljavanju Hrvatskog svjetskog kongresa u Njemačkoj

U subotu 2. veljače 2002. održana je u Bad Homburgu prva proširena sjednica Hrvatskog svjetskog kongresa za Njemačku (HSKNJ). Pored članova predsjedništva sudjelovale su u radu cjelodnevnog skupa Kulturne zajednice iz Frankfurta, Mainza i Wiesbadena, te Društvo bivših studenata hrvatskih sveučilišta u Njemačkoj.

Proširena sjednica predsjedništva donijela je bitnu novinu u suradnji predsjedništva HSKNJ-a s pojedinim udrugama. Postignuta je suglasnost o važnim zadaćama krovne udruge. Sjednici su prethodila savjetovanja društava, koja nisu bila zadovoljna dosadašnjim radom i javnim nastupom HSKNJ-a. Usporedno je vođen pojačan razgovor s predsjednikom dr. Lebanonom, koji je i najzaslužniji za održavanje razmjene mišljenja. On je pokazao sposobnost upornog borca za održanje Kongresa.

Stanje krovne udruge koja bi trebala biti oslonac promicanju interesa hrvatskih udrug i hrvatskih građana u Njemačkoj, nije ružičasto. Osipanje članstva, neplaćanje članarine, teškoće oko priznavanja dobrotvornog statusa, sve su to prepreke za normalno djelovanje. Nije pretjerano crno ako stanje opišemo toliko lošim da predsjedništvo već ima poteškoća u vršenju osnovnih radnji poput pisanja pisama, održavanja rada tajništva i održavanja veza i razmjene obavijesti u trokutu između njemačke i hrvatske države, te hrvatskih migranta u Njemačkoj. Povrh toga tu je i odnos prema drugoj domovini Hrvata, Republici Bosni i Hercegovini, kao i odnos prema ostalim državama čiji hrvatski stanovnici danas žive u SR Njemačkoj. Taj zahtjevni rad ima strukture koje spadaju u resore nekoliko ministarstava svake države.

Jasno je kako u trenutnom stanju mnogo toga nije ostvarivo. Udruge članice imaju u svom krugu djelovanja i u svojoj svakodnevničkoj slične teškoće. "Udružena Hrvatska" se i u svakoj pojedinoj udruzi bori za goli opstanak.

U svim udrugama postoji opasnost da se poneko pretjerano očekivanje naizgled ispuni oponašanjem, glumljenjem djelotvornosti. Što to znači za HSKNJ? U vrijeme kada "kongresu" nedostaje životna snaga, nedostaje podrška članstva, neuputno je ulaziti u razgovore, dogovore ili pregovore s ozbiljnim političkim čimbenicima, jer to može završiti rugalom. Niti jedna članica "kongresa" ne može si taj luksuz dozvoliti, niti se takvo ponašanje predsjedništva HSKNJ-a smije opravdati. Činjenica je, kako u

nedostatku djelotvornog tajništva, svatko tko želi i ima sredstava može ponuditi svoje usluge predsjedništvu (to se može zvati i kooptiranje) i dobiti ovlasti stupanja u kontakt s njemačkim ili međunarodnim čimbenicima. To je opasnost koja je prepoznata i na proširenoj sjednici predsjedništva. HSKNJ nije super-udruga čija bi se djelatnost morala odvijati visoko iznad razine rada bilo koje članice, nego prije svega ima posebnu odgovornost za međusobnu suradnju udrug, njihovo povezivanje i usuglašen, zajednički nastup prema trećima.

Uloga članova pojedinaca također nije do kraja razjašnjena. Iako su pojedinci trenutno poglaviti izvor primanja HSKNJ-a, to ne daje odgovor na pitanje zašto ti pojedinci nisu pripravljeni podupirati suradnju u HSKNJ-u kroz članstvo u pojedinim udrugama. Zašto bi netko tko nije spremjan ili sposoban surađivati u udruzi svog izbora, odjednom bio sposoban surađivati u HSKNJ-u izravnim osobnim članstvom?

Okupljenim članicama HSKNJ je na sjednici prikazano stanje u predsjedništvu bez uljepšavanja. Sav teret rada snose aktivni članovi predsjedništva, uz velike osobne žrtve i osobna odricanja. To je činjenica koja zaslužuje priznanje. Dragovoljni rad za dobrobit zajednice nije u modi niti u HSKNJ-u, niti u udrugama-članicama. Zajedničko rješavanje tog problema ostati će trajna zadaća, kako krovne udruge, tako i svakog pojedinog društva. Povezivanje i razmjena iskustava trebaju poslužiti za otkrivanje novih mogućnosti. Širenje vijesti i publikacija ostaju najosnovnija metoda suradnje. Učinkovito i pristupno sredstvo povezivanja nudi elektronska mreža. HSKNJ je tu učinio prvi korak svojom domenom na internetu (www.cwc-hsk.de) koja stoji na raspolaganju svim članovima.

Najmanji doprinos svakog člana HSKNJ-a je izvjestiti o vlastitom radu, pa čak i onda kada se misli da se nema o čemu izvještavati. Autor ovoga članka može s veseljem izvestiti o iskustvu kako sadašnje predsjedništvo HSKNJ-a prihvata i najoštrije prigovore, ako proizlaze iz dobre namjere. Otvorenost je prvi i pravi korak za konstruktivnu suradnju.

Oživjeti krovnu organizaciju je aktivna zadaća svih članova HSKNJ-a. Svima mora biti jasno kako krov s nagibom, desnim ili lijevim, prokišnjava.

Ivica Košak

Spremni za globalizaciju?

Prikaz zasjedanja "Gospodarskog foruma", održanog 5. veljače 2002. u Frankfurtu na Majni

Bauk kruži svijetom. Globalizacija prijeti preobrazbom nacionalnih gospodarstava treće vrste - njihovim ukidanjem! Biti "global player" ili ne biti? U Zagrebu je prošle jeseni održano šesto međunarodno savjetovanje o cijelovitoj preobrazbi hrvatskog društva i države. San o neovisnom gospodarstvu u neovisnoj državi rasprsnuo se poput mjeđuhurića od sapunice. Nebrojeni savjetnici poslovog svijeta nude rješenja sa zajedničkim nazivnikom - astronomskim honorarom za savjete. Nasuprot tome, odgovor na Gospodarskom forumu održanom 5. veljače 2002. u Frankfurtu (priredila Gospodarska komora Ffm) glasio je: osposobljavanje zaposlenih!

Studija PISA (Programme for International Student Assessment) od OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) je izazvala šok u njemačkom školstvu. Hrvatski migranti u Njemačkoj pogodjeni su tim izvješćem iz više razloga. Drugi i treći naraštaj hrvatskih građana u Njemačkoj pohada ne samo školski sustav koji se u međunarodnim razmjerima (OECD) nalazi na dnu ljestvice školske izobrazbe, nego unutar školskog sustava djeca migranta imaju i nepovoljan položaj. Da se može bolje pokazuju neke skandinavske zemlje (vidi članak "Škola kao poduzetnik" Riječ broj 23, str. 26. prosinac 1999.). I Republika Finska, taj baltički tigar sa 5,1 milijuna stanovnika pokazuje zamašne gospodarske uspjehe upravo zahvaljujući uspješnom školstvu. U Finskoj djeluje 20 Sveučilišta sa 30 visokoškolskih ustanova. Vodeće Finske tvrtke, kao npr. Nokia, su "global player" u međunarodnim gospodarskim odnosima. Politički cilj finske vlade je osposobiti stanovništvo za sve izazove 21. stoljeća. Do 2005. godine planira se u Finskoj 60% mladih prihvatiti u visokoškolsku nastavu. Da to nije luksus pokazuje činjenica kako u Finskoj ne postoji nezaposlenost mladih. Naravno takva produktivnost intelektualnog kadra ima i gorku stranu medalje. Pozamašan udio od 2 milijuna finskih migranta u svijetu su intelektualci.

Privlačnost studija u Finskoj nije nepoznata Nijemcima. U proljeće 1999. upoznao sam studenta njemačkog podrijetla na visokoj školi u finskoj pokrajini Nordkarelien. Nijemac sa završenim vodoinstalaterskim (!) zanatom. Tek kao apsolvent solidne finske visokoškolske ustanove ima taj mladi stručnjak šansu i na njemačkom tržištu rada. Besmislenost razvoja u domaćim, hrvatskim okvirima ocrtava gotovo istovjetno poznanstvo sa nastavnikom (profesor DIF-a iz Zagreba) koji je napustio nastavničko zvanje da bi u Velikoj Gorici položio majstorski ispit, a koji mu je omogućio da radi (unosnije) kao vodoinstalater!

Problem stručnog obrazovanja nije novina i tko je iskren nije u Njemačkoj iznenaden rezultatima studije PISA. Forum Gospodarske komore u Frankfurtu je pokazao

kako se rješenja globalnog izazova već provode i u Njemačkoj. Na primjeru tvrtke Merck je pokazano kako u tek dva desetljeća iz jednog obiteljskog poduzeća može nastati međunarodni koncern. Dr. Hermann Weicht, voditelj obuke zaposlenih iznio je na primjeru tvrtke (MERCK) kako je upravo stalno obrazovanje stručnjaka na radnom mjestu ključ uspjeha na tržištu. Nasuprot neoliberalnim težnjama koje sa osobljem žele raspologati prema geslu "hire and fire" (uposli i otpusti - prema potrebi), naglašava dr. Weicht kako motivacija na radnom mjestu jamči stvaralaštvo. A stvaralaštvo je opet preduvjet za racionalnu proizvodnju odnosno temeljem produktivnosti. Ne samo dobra obaviještenost već i neprekidno školovanje osobљa je temelj za odanost. Ljestvice napredovanja moraju za svakog radnika biti otvorene prema gore. Njemačko gospodarstvo ne može očekivati priliv stvarno sposobnih inozemnih stručnjaka ako je ovima unaprijed jasno da im je domet napredovanja u službi unaprijed zapriječen, već samim tim što su viši stupnjevi u hijerarhiji sačuvani za njemačke državljanе.

I u interesu migranta je iskoristi svaku priliku obrazovanja uz rad. Preduvjet za globalni razvoj gospodarstva jest i međukulturalno upravljanje koje je u njemačkom gospodarstvu nedovoljno razvijeno. Globalni poslovi odvijaju se na mjesnoj razini sa mjesnim vodstvom. Tvrtka koja danas u Aziji ili bilo gdje u svijetu želi biti uspješna ne može slati svoje ljude u neokolonijalističkom stilu. Samo sa tamošnjim osobljem i privlačnim položajima za to osoblje biti će moguće na dugi rok uspješno suradivati i u globalnim razmjerima. Za takvu suradnju potrebne su odgovarajuće obrazovne mjere: uvođenje studija međunarodnog karaktera sa međunarodno priznatim standardima i kvalifikacijama. Dosadašnje praksa sveučilišne nastave u kojoj se teoretsko znanje zloupotrebljava kao metoda odvajanja prekobrojnih studenata mora postati prošlost.

Predstavljen je i Carl Duisberg Center (CDC) kao virtualni visokoškolski sistem koji nudi studijske programe za obuku i školovanje uz posao. Inovativni "Bachelor" studiji kao i "Master" diplome sve više ulaze u natjecanje s klasičnim visokoškolskim obrazovanjem. Tako na primjer "Bachelor of Commercial Economics" osposobljava tehničko osoblje (inženjere i sl.) za poslove u vođenju poduzeća. Dosadašnja praksa prema kojoj je uz tehničkog direktora morao postojati komercijalni direktor pa uza to još i pravna služba je opterećenje za poduzeće. Od voditelja proizvodnje danas se očekuje opće poznavanje svih operativnih faktora proizvodnje. Usporedno uz globalizaciju poslova nastaje internacionalizacija visokoškolskog odgoja. U Europi postoji međuvladina tzv. Deklaracija Bologna koja potiče razvoj internacionalizacije visokoškolske nastave.

Ivica Košak

O B A V I J E S T I

Proslava 10. Obljetnice "Riječi"

Nedjelja, 21. travnja 2002. u 17 sati
Hrvatski župni dom "Kardinal Franjo Kuharić",
Holsteinstr. 15, Wiesbaden

Susret Matice hrvatske

Travanj 2002. u München-u
(točno vrijeme i mjesto održavanja će još biti utvrđeno)

Izlet i roštilj za članove i prijatelje HKZ-a

16. lipnja 2002. od 14 do 21 sat, izletište Platte, Wiesbaden

Međunarodni ljetni fest grada Wiesbaden-a

Štand i glazbeni prilog HKZ-a
7. rujna 2002. od 12 do 22 sata, Dernsches Gelände, Wiesbaden

Redovni sastanci predsjedništva HKZ-a Wiesbaden

12. travnja, 3. svibnja, 20. lipnja 2002. u 20 sati,
Hrvatski župni dom "Kardinal Franjo Kuharić",
Holsteinstr. 15, Wiesbaden

Kung Fu za djecu od 7 do 14 godina

Svaki ponedjeljak od 16:30 do 18 sati,
u športskoj dvorani Anton-Gruner-Schule, Lehrstr. 10, Wiesbaden

Kuglanje za članove HKZ-a

Svake prve i treće subote u mjesecu od 19 do 22 sata,
kuglana katoličke zajednice Maria Hilf, Keller Str. 37, Wiesbaden

Knjižnica HKZ-a Wiesbaden

Posuđivanje knjiga svake srijede od 14 - 18 sati
u uredu Caritasa, Alcide-de-Gasperi-Straße 1, Wiesbaden

HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA - NASTAVAK PETSTOLJETNE TRADICIJE HRVATSKE LEKSIKOGRAFIJE.

The image shows the 11th volume of the Croatian Encyclopedia, titled "Hrvatska enciklopedija", standing next to the previous ten volumes. The volumes are dark with white spines. The spines are labeled with numbers 1 through 11 and corresponding subject ranges: 1 A-Bd, 2 Je-Dil, 3 Dlh-F, 4 Gr-Jtr, 5 Br-Kos, 6 Kos-M, 7 Mer-Onl, 8 Ond-P, 9 Q,R-Si, 10 Siz-Tri, and 11 Trl-Zv.

**LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD
Miroslav Krleža**

10 000 Zagreb
Frankopanska ul. 26
tel. (01) 48 00 333
faks (01) 48 00 323
e-mail: lmk@hlez.hr

prodavaonica Frankopanska ul. 24
tel. (01) 48 00 346 /

prodavaonica Masarykova ul. 26
tel. (01) 420 779

Obavijesti i prodaja

HKZ će rado pomoći svim Hrvatima u Wiesbadenu i okolini u nabavci ovog iznimno važnog djela, bilo da se radi o naručbi, bilo o preuzimanju i prijenosu iz domovine. Nazovite predsjedništvo HKZ-a ili uredništvo Riječi i raspitajte se, naravno bez ikakve obvezе!